LAISVĖ
Weekly
102-02 Liberty Ave.
Ozone Park, N. Y. 11417
Telephone: 641-6887
Area Code 212

Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y., under the Act of March 3, 1879.

LAISVĖ

THE LITHUANIAN WEEKLY

LAISVĖ—LIBERTY
Savaitinis
Jungtinėse Valstijose $12.00
Kanadoje $15.00
Kitur užsienyje $15.00
Pavienio egzemploriaus kaina 25 centai

PRICE 25 c.

NO. 44 ★ ★ ★ ★ ★ ★ PENKTADIENIS, LAPKRIČIO [NOVEMBER] 12, 1982 OZONE PARK, N. Y. 11417 ★ ★ ★ ★ ★ ★ 71-IEJI METAI

Claude Pepper

Washington.—Kongresmanas Claude Pepper, demokratas iš Floridos, 82 m. amžiaus, tvirtina, kad pagyvenusio amžiaus amerikiečiai neturėtų baimintis, nes Kongresas visais laikais gynė socialinio draudimo pašalpą ir ateityje gina. Jis pereitų rinkimų metu net 22-ose valstijose vedė kampaniją prieš respublikonus, kurie nori Social Security sistemą keisti.

Prasidėjo pasitarimai Madride

Madrid. — Pereitą antradienį čia vėl susirinko posėdžiauti 35 valstybių atstovai, savo posėdžius nutraukę pereitą kovo mėnesį, kai buvo paaiškėję, jog nepavyks pasiekti jokių susitarimų.

Tada visas diskusijas dėl baigminio Helsinkio akto priemimo buvo užviešpatavusi Lenkijos tema. Visi Amerikos sąjungininkai kalbėjo tik apie Lenkijos įvykius ir tenai įvestą karinę padėtį.

Dabar, kaip rašo laikraščiai, Amerika su savo sąjungininkais į posėdžius atėjo irgi su tuo pačiu nusistatymu, kad reikia diskutuoti padėtį Lenkijoje ir reikalauti, kad būtų leista veikti uždarytajai Solidarnosč unijai bei kad tarybinis blokas sustabdytų radijo trukdymus. Ir vienas ir kitas reikalavimas eina prieš socializmo interesus. Uždarytoji Solidarnosč unija ir jos pasekėjai, veikiantys pogrindyje, ir toliau siekia žlugdyti Lenkijos ekonomiją, o užsienio radijo programos tik didina įtempimą krašte.

Buenos Aires. — Čia paskelbta dar liūdnesnių žinių, liečiančių dingusius unijų ir politinius veikėjus. Šešiose kapinėse aptikta apie tūkstantis lavonų. Didėja įtarimas, kad Argentinos kariuomenė savo valdymo metu nužudė apie 6 tūkst. jiems nepalankių asmenų. Unijos, bažnyčios, žmogaus teisių kovotojų grupės reikalauja oficialaus paaiškinimo.

Paryžius. — Čia pranešta, kad Aukštutinėje Voltoje, Vakarų Afrikoje, kareiviai nuvertė dvejų metų senumo karinę valdžią ir sudarė Tautinio Gelbėjimo komitetą. Nuverstoji vyriausybė kaltinama dėl darbo unijų varžymo ir politinių partijų draudimo. Tai jau trečias pučas šiame skurdžiausiame pasaulio krašte su šešiais su puse milijono gyventojų nuo to laiko, jis gavo nepriklausomybę iš Prancūzijos 1960 m.

Amerikos balsuotojai pasisakė už branduolinių ginklų užšaldymą

Washington. — Nepaisant to, kad ir pats prez. Reagan ir gynybos sekretorius Caspar Weinberger JAV rinkimų išvakarėse pasisakė prieš rezoliucijas, kviečiančias JAV su Tarybų Sąjunga siekti branduolinių ginklų užšaldymo, beveik ketvirtadalis Amerikos balsuotojų už tas rezoliucijas pabalsavo aštuoniose valstijose.

Tos rezoliucijos praėjo šiose valstijose : California, Massachusetts, Michigan, Montana, New Jersey, North Dakota, Oregon ir Rhode Island.

Prie rezoliucijas patvirtinusių valstijų dar prisidėjo ir District of Columbia, ir miestai tokie, kaip Chicago, Denver, Philadelphia; New Haven ir apie 25 mažesnių miestų ir apskričių.

Šie balsavimo rezultatai buvo kulminaciniu punktu dar šių metų pradžioje prasidėjusio ir paskui tolygio stiprėjusio judėjimo už JAV ir TSRS branduolinio arsenalo užšaldymą. Panašias rezoliucijas, už kurias dabar balsavo žmonės lapkričio 2-osios rinkimuose, jau anksčiau buvo priėmę 275-ių miestų administracijos, 12 valstijų seimeliai ir 446 Naujosios Anglijos valstijos miestų susirinkimai.

Nors veikėjai už branduolinių ginklų užšaldymą ir pripažista, jog rezoliucijos dar nėra įstatymas, bet jie tvirtina, kad jų buvimas ir išrinkimas naujų kongresmanų, jas remiančių, turės įtakos tolimesnei Kongreso veiklai. Pereitą vasarą Kongreso Atstovų Rūmai tik dviejų balsų pritrūko panašiai rezoliucijai pravesti. Prezidentas turės skaitytis su balsuotojų nuomone, turėdamas galvoje ir tai, kad Atstovų Rūmuose demokratai laimėjo 26 papildomas vietas, kas pastato juos didžiumoje santykiu 3 ir prie 2.

Prez. Reagan, išeidamas prieš rezoliucijas, rinkimų išvakarėse jas konkrečiai vadino inspiravimu žmonių, kurie nori, kad "Amerika būtų silpna", gi gynybos sekretorius Weinberger tvirtino, jog branduolinių ginklų užšaldymas padidintų karo pavojų.

Jeruzalė. — Izraelio premjeras Menachem Begin liudijo specialios komisijos posėdyje, tyrinėjant palestiniečių žudynes Beiruto stovyklose. Jis tvirtino, jog jam nebuvę pranešta iš anksto, kad krikščionių milicija-falangistai bus įleisti į stovyklas.

Athens. — Graikijos premjeras Andreas Papandreou, sugrįžęs iš vizito Rumunijoje, pranešė, kad abi tų kraštų vyriausybės sutarusios šaukti Balkanų regiono valstybių atstovų konferenciją, kurioje būtų išdiskutuotos priemonės paskelbti Balkanus laisva zona nuo branduolinių ginklų.

Columbia erdvėlaivis skrieja penktą kartą

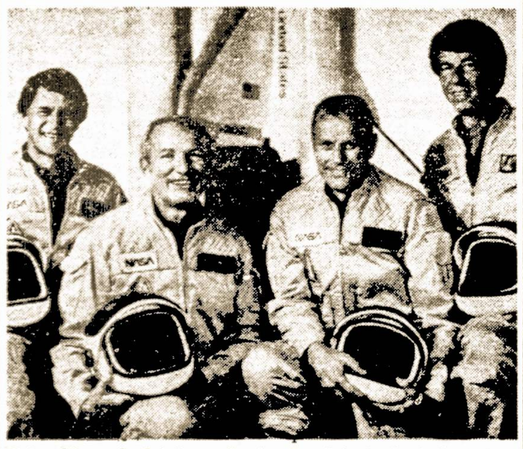

Columbia erdvėlaivio penktojo skrydžio įgula iš k. į d. : Joseph Allen, laivo vadas Vance Brand, Robert Overmyer ir William Lenoir.

Cape Canaveral. —Išeinant "Laisvei" į spaudą, dar nebuvo žinoma, kaip sėkmingai prasidėjo penktasis Columbia erdvėlaivio skrydis, kuriam ji turėjo būti raketų išnešta ketvirtadienį.

Erdvėlaivis su keturių vyrų įgula erdvėje išbus penkias dienas ir, jei viskas eis pagal numatytą planą, į Žemę sugrįš lapkričio 16 d. Jis nuplaniruos Edwards oro bazėje, Kalifornijoje.

Šis skrydis yra tuo ypatingas, kad erdvėlaivis paima du komunikacijos satelitus, kurių vienas JAV, kitas Kanados gamybos. Satelitai bus paleisti nuo Columbijos, kai ji jau bus erdvėje, ir dar pačių satelitų raketos jiems padės aukščiau iškilti. Astronautai Joseph Allen ir William Lenoir, kurie rūpinsis satelitų paleidimu, turės ir kitą uždavinį—jie vaikščios erdvėje, atliks kai kuriuos eksperimentus erdvėlaivio "bagazinėje", o tą jų trijų su puse valandos "pasivaikščiojimą" filmuos TV aparatai ir siųs į Žemę.

Laivo vadas yra Cmdr. Vance D. Brand, kuris 1975 m. dalyvavo Tarybų Sąjungos ir JAV Apollo-Sojuz skrydyje. Jo padėjėju yra pilotas marinų plk. Robert Overmyer.

Palestiniečių sąlygos tartis su Izraeliu

Cairo. — Pusiau oficialus Egipto laikraštis "Al Ahram" pranešė, kad Palestinos Vadavimo Organizacijos vykdomasis komitetas, šiuo metu posėdžiaujantis Tunizijoje dėl naujos strategijos su Izraeliu, stato dvi sąlygas.

Norima, kad tuo atveju, jei PLO pripažins Izraelį, Amerika turėtų pažadėti abi puses suvesti ir užtikrinti, jog PLO dalyvaus Artimųjų Rytų taikos pasitarimuose lygiomis teisėmis su arabais. PLO esanti pasiryžusi dalyvauti tose derybose arba kaip atskiras vienetas arba būti kurios nors arabų šalies delegacijos sudėtyje.

Laikraščio korespondentas keliauja kartu su Egipto užsienio reikalų ministru Kamal Hassan Ali. Ministras jau lankėsi Turkijoje, Prancūzijoje, Kanadoje ir dabar atvyksta į JAV. Korespondentas rašo, kad palestiniečiai buvo atsiuntę savo delegaciją, kuri buvo susitikusi su tuo ministru Paryžiuje pereitą šeštadienį.

Ligšiol palestiniečiai atsisakydavo pripažinti Izraelį, ligi jis neleis jiems įkurti savo valstybę Izraelio okupuotame vakariniame Jordano krante ir Gazoje.

Popiežius lankysis Lenkijoje 1983 m.

Varšuva. — Čia ir Vatikane paskelbta, jog ateinančių metų birželio mėn. popiežius Jonas Paulius II lankysis Lenkijoje. Jo kelionė buvo numatyta šiemet, bet neįvyko dėl ten atsiradusių politinių neramumų.

Skelbiama, kad dėl tos kelionės tarėsi gen. Jaruzelski su Lenkijos primu arkivyskupu Glemp.

Tas pat arkivyskupas Glemp kai kurių lenkų kritikuojamas, kad jis perdaug palankus komunistiniam režimui ir per mažai remia darbininkus ir jų uždarytosios unijos vadus. Kalbėdamas Liublino universiteto akademinių metų atidaryme, ark. Glemp pabrėžė, kad dabar pagrindinis bažnyčios uždavinys yra išvengti kraujo praliejimo, prie kurio veda pogrindyje veikiantys buvusios unijos vadai. Jis žadėjo daryti viską, kad būtų pasiekta taikingas problemų sprendimas.

Dar buvę du kiti popiežiaus šovikai

Roma. — Čia leidžiamas anglų kalba laikraštis "Daily American" pereitą pirmadienį rašė, jog dabar esą paaiškėję, kad pernai gegužės 13 d. šv. Petro aikštėje iš viso buvę trys šovikai, užsiėmę atskiras pozicijas, iš kurių buvo numatę šauti popiežių. Pirmasis progą pražiopsojęs, tai tada šovė antrasis—Agca, kuris dabar sėdi kalėjime, nuteistas iki gyvos galvos. Jeigu tada jiem nebūtų pavykę popiežių nušauti, tai jie būtų bandę tai padaryti po savaitės, vėl maldininkų minioje.

Laikraštis rašo, kad ir kiti yra turkai teroristai.

TARYBŲ SĄJUNGA PAMINĖJO SPALIO REVOLIUCIJOS 65-ĄSIAS METINES

Tarybiniai kariai žygiuoja Maskvos Raudonojoje aikštėje Spalio revoliucijos 65-ųjų metinių parade.

Maskva. — Tradicinis Spalio revoliucijos minėjimo paradas Raudonojoje aikštėje užtruko porą valandų. Jį priėmė Tarybų Sąjungos vadovas Leonidas Brežnevas su politbiuro ir vyriausybės nariais. Šiemet pirmą kartą po poros dešimčių metų paradą stebinčių užsienio diplomatų tarpe buvo ir Kinijos atstovas. Taip pat buvo ir Turkijos, Graikijos, Danijos ir Norvegijos ambasadoriai, vienintelei iš NATO šalių, nes JAV ir kiti vakariečių ambasadoriai jau kelinti metai parado nestebi, nors Revoliucijos šventės priėmime Kremliuje ir dalyvauja.

Parado metu kalbėjo Tarybų Sąjungos gynybos ministras maršalas Dimitri Ustinov ir pabrėžė reikalą stiprinti šalies karinį pasirengimą, nes, kaip jis tvirtino, "JAV yra padidinusios savo karinį pasirengimą iki precedento neturinčio lygio". Jis taip pat kaltino Ameriką, kad ji pradėjo politinę, ideologinę ir ekonominę ofenzyvą prieš socializmą. Nurodė, jog dėlto blogėja tarptautinė padėtis, ir Tarybų Sąjunga imasi visų priemonių sukonsoliduoti šalies gynybai ir padidinti tarybinės liaudies budrumui.

Brežnevas kalbėjo Kremliaus rūmuose įvykusiame priėmime. Jis neminėjo JAV konkrečiai, bet kalbėjo bendrai apie imperialistinių šalių užsienio politiką ir nurodė, kad Tarybų Sąjunga suduos triuškinantį smūgį bet kuriam agresoriui, ir kad jos jėga ir budrumas "prablaivins kai kurių imperialistinių šalių politikų galvas".

Jis čia dar sykį priminė, kaip jau buvo taręs prieš porą savaičių gynybos darbuotojams skirtoje kalboje, kad Tarybų Sąjunga stovi už detantę ir ginklavimosi kontrolę. Baigdamas pabrėžė, jog Tarybų Sąjunga viską darys, kad "kariniai avantiūristai Tarybų Sąjungos neužpultų nepasiruošusios". Tame priėmime dalyvavo ir JAV ambasadorius Arthur Hartman.

Vyriausybės laikraštis "Izvestija" Revoliucijos minėjimo dieną atspausdino prez. Reagano telegramą Brežnevui. Joje JAV prezidentas, Amerikos gyventojų vardu, sveikino Tarybų Sąjungos žmones Revoliucijos šventės 65-ųjų metinių proga. Jis pabrėžė, kad "JAV ir toliau santykiuose su Tarybų Sąjunga sieks taikos ir ryšių, paremtų abupusiu santūrumu ir tarptautinių teisių principų gerbimu".

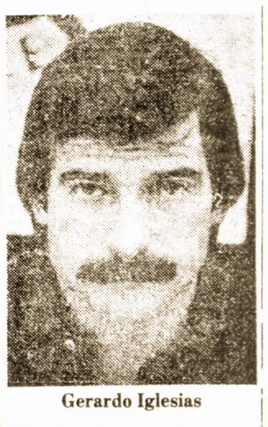

Gerardo Iglesias

Naujas komunistų vadas Ispanijoje

Madrid. — Ispanijos komunistų partijos vadui Santiago Carrillo pasitraukus iš pareigų, pereitą šeštadienį naujuoju vadu išrinktas 37 m. amžiaus buvęs angliakasys iš Asturijos provincijos Gerardo Iglesias.

Partijos Centro Komitetas naująjį sekretorių išrinko pačiam Santiago Carrillo pasiūlius. Veteranas partijos vadas Carrillo pasitraukė iš pareigų ryšium su komunistų partijos nesėkmingu dalyvavimu ką tik įvykusiuose visuotiniuose rinkimuose, kuriuose laimėjo socialistai su savo vadu Filipe Gonzalez. Komunistai per rinkimus gavo 4 proc. ir šalies parlamente laimėjo tik 4 vietas, o anksčiau turėjo 23. Nauja vadovybė ketina sustiprinti partinį darbą tarp masių.

Maskva. — Tarybinėje spaudoje vis dažniau pasirodo į JAV išemigravusių žydų laiškų, kuriuose tvirtinama, jog įsikurti gana sunku ir kad gyvenimas Tarybų Sąjungoje buvęs įdomesnis ir vertingesnis, nes išeiviai yra prislėgti Amerikos gyvenimo nemoralumu.

Turkai patvirtino konstituciją

Ankara. — Lapkričio 7 d. Turkijos balsuotojai patvirtino naują konstituciją, pagal kurią karinės chuntos vadas gen. Kenan Evren automatiškai tampa šalies prezidentu septynerių metų laikotarpiui, o jo keturių asmenų karinė taryba penkerius metus veiks kaip "prezidento patariamoji taryba".

Gen. Evren beveik dvi savaites prieš rinkimus važinėjo po kraštą ir agitavo gyventojus už jį balsuoti, aiškindamas, kad tie, kas už nebalsuos, yra "išdavikai" ir "komunistai".

Balsavimas buvo visiems privalomas. Dalyvavo per 20 milijonų gyventojų. Generolas tvirtino, kad ta konstitucija, nors ir varžo laisves, bet neprileis prie terorizmo ir politinių neramumų, kokie pasitaikydavo civilinei vyriausybei valdant.

London. — Europos stebėtojai, analizuodami pereitų rinkimų Amerikoje rezultatus, tvirtina, kad prez. Reagan susilaukė pralaimėjimo, galinčio priversti jį pakeisti savo politiką. Tarybų Sąjungoje Tass komentavo, kad demokratų laimėjimai Atstovų Rūmuose aiškiai rodo, jog JAV balsuotojai atmeta "reaganomics".

Londono "Standard" rašo, kad tuo atveju, jei prez. Reagan norės dar sykį kandidatuoti, paprastai tokie pralaimėjimai duoda blogą signalą. Prancūzų laikraštis "Le Monde" tvirtina, kad prez. Reaganui bus sunkiau pravesti savo ekonomines programas. Japonijoje prisibijoma, kad, demokratams spaudžiant, Amerikos Kongresas gali labiau suvaržyti prekybą su užsieniu, norint užtikrinti rinką savoms prekėms.

LAISVĖ LITHUANIAN WEEKLY

PUBLISHED BY THE LITHUANIAN COOPERATIVE PUBLISHING SOCIETY, INC.

Published Fridays, except in case of holidays

102-02 LIBERTY AVENUE, OZONE PARK, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y.

Established April 5, 1911

EVA T. MIZARA, Editor & Business Manager

SUBSCRIPTION RATES:

United States, per year $12.00	United States, per 6 months... $6.50
Canada, Lat. Amer., per year . $15.00	Canada, Lat. Amer., 6 months . $8.00
Foreign countries, per year ... $15.00	Foreign countries, 6 months ... $8.00

Aiškus žmonių balsas

Lapkričio antrą dieną įvykę rinkimai parodė, kad Amerikos žmonės didžiai nepatenkinti mūsų valdžios politika,—ir jie tą nepasitenkinimą išreiškė nedviprasmiškai ir garsiai. Jie nepatenkinti Reagano administracijos politika vyriausiai dviem atžvilgiais : dėl ekonomijos ir dėl ginklavimosi.

Pradėkime nuo ekonomijos. Republikonai kongreso atstovų bute prarado net 26 vietas. Į išmestų republikonų vietą tapo išrinkti demokratai, kurie visi stoja prieš taip vadinamą "reaganomiką"—kitaip sakant, prieš administracijos pastangas likviduoti socialines reformas, krauti vis sunkesnes naštas ant darbo žmonių pečių, tuo tarpu, kai turčiams atidaromi vis nauji keliai dar labiau pelnagrobiškai turtėti. Mes nesakome, kad visi išrinktieji demokratai yra nuoširdūs liaudies reikalų šalininkai—toli to. Bet, ar tai dėl įsitikinimų ar dėl savo karjeros sumetimų, jie supranta, ko pageidauja žmonės—ir jie visi stoja už socialinio saugumo (social security) apsaugą, už fondus sveikatos apsaugai, jaunimo mokslinimui, senosios kartos aprūpinimui ir t. t.

Virš viso jie stoja už griežtą kovą prieš nedarbą. Reagano valdžia, kaip mes žinome, "apgailestauja" augantį nedarbą, bet atsisako imtis griežtesnių žingsnių kovai prieš jį. Reaganas ir jo sėbrai, kaip mes žinome, stoja už taip vadinamą "nuotrupų" teoriją : kai turčiai dar labiau praturtės, kai jų pelnai dar padaugės, jie turės daugiau "įkvėpimo" steigti naujas pramones arba atgaivinti senąsias, ir su laiku bedarbiai grįš į dirbančiųjų eiles . . .

Bet Amerikos žmonės neturi kantrybės tokioms teorijoms. Kur tik jie galėjo, jie ištrenkė republikonus, kurie remia "reaganomiką" ir atidavė savo balsus už demokratus. Tai todėl net 26 demokratai užėmė Reagano rėmėjų vietas atstovų bute. Senate buvo mažiau pakaitų dėl tam tikrų komplikuotų sumetimų, bet kur tik pasirinkimas buvo aiškus, ten žmonės irgi žinojo kaip balsuoti. Taip, pavyzdžiui, New Jersey valstijoje irgi žinojo kaip balsuoti. Taip, pavyzdžiui, New Jersey valstijoje balsuotojai baigė ilgametės senatorės Fenwick karjerą ir išrinko demokratą Lautenbergą, kuris savo vyriausiu siekiu skaito nedarbo panaikinimą, nors jis niekad praeityje nėjo kokių nors viešų pareigų.

Demokratai taipgi laimėjo eilę gubernatorinių rinkimų. Jie iki šiol turėjo gubernatorius 27-iose valstijose, dabar turės 34-iose. Jie laimėjo nemažai valstijų legislatūrose, savivaldybose, ir t. t.

Bet buvo ir kitas rinkimų reiškinys, kuris, pagal mūsų nuomonę, tiek pat svarbus : referendumai apie termobranduolinio ginklavimosi sustabdymą arba "užšaldymą", kaip tai išsireiškiama anglų kalboje. Referendumai įvyko sekamose valstijose : Massachusetts, Michigan, Montana, New Jersy, Arizona, North Dakota, Oregon, Rhode Island ir California. Panašūs referendumai įvyko ir eilėje miestų, kaip tai Chicago, Denver, Philadelphia, New Haven ir Columbia distrikte, taipgi šimtuose mažesnių miestelių.

Valdžia dėjo daug pastangų atkreipti žmonių dėmesį nuo tų referendumų arba ragino žmones balsuoti už tolimesnį ginklavimąsi. Reagano administracijos pasiuntiniai važinėjo, visur agitavo, baugino žmones, sakydami, kad mes negalime "nusileisti Sovietams". Ypatingai smarkią agitaciją valdžia ir ją palaikanti spauda vedė Californijoje, paties Reagano valstijoje. Bet žmonės nesidavė mulkinami. Apart Arizonos, kur balsuota prieš ginklavimosi sustabdymą, **visur taikos jėgos laimėjo**—už termobranduolinio ginklavimosi užšaldymą pasisakė dauguma balsuotojų kur tik vyko referendumai, įskaitant Californiją ir pačią mūsų šalies sostinę, Washingtoną—Columbia distriktą!

Žmonių balsas už taiką buvo stiprus ir kitais atžvilgiais. pavyzdžiui, Clevelando žmonės balsavo, kad jų miestas neturi teisės eikvoti pinigų taip vadinamoms anti-branduolinėms slėptuvėms, nes žmonės suprato, kad termobranduolinio karo atveju tokios spelptuvės būtų bereikšmės verčiau kovoti prieš tokio karo pavojų.

Pats prezidentas Reaganas, jo apgynos reikalų sekretorius Weinbergeris ir kiti aukšti pareigūnai buvo įsivėlę į kampaniją apie tuos referendumus. Reaganas net sakė, kad tie, kurie stojo už užšaldymą, nori "silpninti Ameriką". Bet ta demagogija nepadėjo ir eiliniai amerikiečiai parodė savo blaivų protą.

Administracijai dabar bus sunkiau vykdyti savo pragaištingą politiką. Bet tas, žinoma, dar nereiškia, kad žmonių balsas jau nulems. Žmonės turi budėti ir laikyti naujai išrinktus demokratus atsakomingais savo pažadams. Jie turi toliau tęsti kovą už nusiginklavimą. Jie turi būti pasirengę ištrenkti iš Washingtono reakcingiausią JAV istorijoje administraciją, Reagano administraciją, po dvieju metų, kuomet vyks prezidentiniai rinkimai.

Po 65-erių metų . . .

Tarybų Sąjunga ir su ja visas socialistinis ir už socializmą stojantis pasaulis šventė Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 65 metų sukaktį. Praėjo 65 metai, daugiau negu šimtmečio du trečdaliai, kai revoliuciniai sukilėliai-jūrininkai iš "Auroros" šovė pirmus šūvius į Caro Žiemos rūmus Petrograde, kai ginkluoti darbininkai, valstiečiai, jūrininkai, iš fronto atėję kariai, bolševikų vadovaujami, Šturmavo tuos rūmus, kai karinėse įgulose išrinktos tarybos paėmė reikalą į savo rankas ir atsisakė klausyti laikinos buržuazinės valdžios karininkų . . .

Daug vandens nubėgo nuo to laiko istorijos upėmis. Daugelis "Laisvės" skaitytojų gerai atsimena tuos laikus, kuomet kairiečiai visame pasaulyje didžiavosi, kad "šeštadalis pasaulio" socialistinis—Tarybų Sąjunga. Dabar vienoks ar kitoks socializmas egzistuoja gal pusėje pasaulio, ir žmonija gerai žino, kad socializmas yra ateities santvarka. Taip, tą savo širdies gilumose žino ir socializmo priešai,—ką jie viešai nesakytų. Tad, ką sakė amerikietis rašytojas John Reed tuoj po Spalio revoliucijos, kad tai buvo "dešimt dienų, kurios sukrėtė pasaulį", buvo teisingas pranašavimas. Spalis pakeitė žemės rutulio pobūdį ir ateitį!

UŽUOJAUTOS TELEGRAMOS—LAIŠKAI

Pasiekė skaudi žinia—nebėra mūsų tarpe Antano Bimbos. Mūsų spauda tiesiog mirga pranešimais apie A. Bimbos netekimą. Neatsitiktinai šiam nepailstamam darbštuoliui, maloniam žmogui tinka patys gražiausi žodžiai, patys aukščiausi titulai, garbingiausi apdovanojimai. Dar ilgai pasigesime jo turininkų ir naudingų laiškų, giedrios šypsenos, šilto žodžio.

Mielas žmogus, principingas visuomenininkas dar ilgai bus gyvas mūsų tarpe. Trūksta žodžių pervertinti garbingą A. Bimbos asmenybę; šlovė Vilniaus V. Kapsuko universitetui turinčiam savo tarpe, rodosi, vieninteli istorijos mokslų garbės daktarą. A. Bimba paliko gyvą neblėstantį įspūdį kaip istorikas, neužmirštamas rokiškietis.

Nors JAV lietuvių pažangusis judėjimas patyrė juntamą smūgį, bet, kaip sako patys pažangiečiai, geriausias paminklas jam bus, tęsimas idėjų, dar glaudesnis savų gretų sutelkimas.

Amerikonistas, istorijos kandidatas
A. Kazlauskas

Vilnius

Pamatęs televizijos ekrane Antano Bimbos atvaizdą ir išgirdęs pritrenkiančią žinią apie šio brangaus žmogaus mirtį, nepaprastai susijaudinau. Juk jis buvo vienas žymiausių JAV komunistinio ir darbininkų judėjimo veikėjas, ilgametis "Laisvės" ir "Šviesos" vyriausiasis redaktorius, talentingas publicistas, Amerikos pažangių lietuvių istorijos tyrinėtojas, keliolikos įdomių knygų autorius.

Aš pirmą kartą jį pamačiau 1945 metais, kai po Antrojo pasaulinio karo buvo atvykęs susipažinti su hitlerininkų nuniokota Tarybų Lietuva. Stebėjausi jo energija ir šviesia viltimi. Vėliau su juo susitikau Lietuvos žurnalistų suvažiavime, kitą kartą—Lietuvos žemės ūkio akademijoje. Gėrėjausi jo iškalba, moksline pasaulėžiūra. Kaip "Laisvės" ir "Šviesos" bendradarbis esu iš jo gavęs kelis laiškus. Tai didelis man atminimas.

Suo nuoširdžiausiu jausmu užjaučiu Jus, mielą Ilsę Bimbienę, ir visus laisviečius dėl šio skaudaus įvykio. Testiprina Jus prisiminimai, kad Antanas Bimba buvo ne tik šviesi asmenybė, darbo žmonių vadovas, bet ir didelis Lietuvos patriotas.

Vandalinas Junevičius

Kaunas

Gerb. "Laisvės" darbuotojai,

Širdį suskaudo, kai sužinojau, jog mirė ilgametis "Laisvės" redaktorius A. Bimba. Daugiau kaip dešimt metų bendradarbiavau su Juo. Turiu A. Bimbos keletą laiškų, kurie man lieka, kaip šventos relikvijos. Iš visos širdies užjaučiu "Laisvės" redakcijos darbuotojus ir jos vadovus.

Gyvenimas nestovi vietoje. Tikiu, kad "Laisvė" ir toliau eis, kaip ėjusi, ir toliau būsiu jos bendradarbiu, ir toliau lankys mane šis įspūdingas laikraštis. Ilgiausių metų "Laisvei"—atminimui jos būvusių redaktorių.

Su pagarba,
Bronius Jauniškis

Vilnius

APMOKAMI ĮSITIKINIMAI

KAZYS BAGDONAVIČIUS

Iš karto prisipažinsime—pokalbį šia tema pasiūlė Jungtinėse Valstijose leidžiami į libaralus pretenduojančių buržuazinių nacionalistų leidiniai, ypač V. Trumpos straipsnis "Kelios mintys apie disidentizmą".

Šios mintys iš tiesų vertos dėmesio. Straipsnio autorius rašo, kad "tikrieji" disidentai—įsidėmėkim šį terminą—visai nenori griauti tarybinės sistemos. Jie nori tik "pataisyti jos daromas klaidas". Jų "narsi kova" dėl Lietuvos "sudemokratinimo" taipogi nėra nukreipta prieš tarybų valdžią, ramina mus autorius. Paklausykit disidentų patarimų, perša savo išvadą V. Trumpa, ir jūsų politinė sistema taps ideali. Bet ne viskas aišku ir minėto straipsnio autoriui. Pasirodo, "kaip ir kiekviena kita politinė ar ideologinė sąvoka, taip ir disidentizmas lengvai išsigimsta ir pavirsta visiškai ne tuo, kuo jis turėtų būti". Tai kokios gi nelaimės ištinka šį taip karštai Vakarų remiamą "kitaip galvojančių" judėjimą? Visos bėdos prasideda tada, guodžiasi autorius, kai minimi karšti disidentizmo apaštalai iš anapus pereina į šiapus, o aiškiau kalbant—kai jie atsiduria Vakaruose. Tada juos ištinka labai keisti dalykai : "Čia jie per naktį iš sovietinio disidento pasidaro grynakraujais demokratais". Maža to—jie ne tik jau nė neprasižioja apie tarybinės sistemos "gerinimą", pašalinus kurios "kelis trūkumus", būtų galima paversti ją idealia, bet kažkodėl bando griauti ją iš pamatų. Maža to, negali atsistebėti autorius. Šitie kovotojai už "socializmą su žmogišku veidu" žaibiškai susiuosto su pačiais reakcingiausiais antitarybininkais!

Na, o ką gi veikti tikrajam tarybiniam disidentui Vakaruose?—klausia autorius ir pats atsako : "Nebent toks disidentas įsijungtų į socialistinį ir komunistinį sąjūdžius ir bandytų kovoti už tolesnę socialistinę demokratiją".

O dabar prisiminkime—kas iš atsidūrusių Vakaruose vadinamųjų disidentų įsijungė į socialistinį ar komunistinį sąjūdį? Bet tokių nėra. Vadinasi, anot autoriaus, šie žmonės nėra "tikrieji disidentai". Konstatavę autorių turint sveikos nuovokos, privalome išsiaiškinti dar du klausimus. Pirmas—kas ištinka tuos "disidentus", kai jie "iš šiapus atsiduria anapus"? Ir antras klausimas—ką "disidentai" veikia Tarybų Sąjungoje, ar turi jų "veikla" nors kokios įtakos šalies gyvenimui?

Parankiau pradėti nuo antrojo klausimo. Dar 1976 metais Jungtinių Valstijų Atstovų rūmai nusiuntė prezidentui pranešimą, kuriame siūlė panaudoti Helsinkio pasitarimo Baigiamąjį aktą kaip politinį ginklą. Komentuodamas šį pranešimą, laikraščio "International Herald Tribune" apžvalgininkas Goldsboro rašė, kad Baigiamasis aktas turi padaryti tarybinę visuomenę labiau atvira Vakarų poveikiui ir padėti disidentams jų kovoje už "žmogaus teises".

O ar daug jų yra, tų "disidentų"? Kalbėdamas su Vakarų žurnalistais, vienas jų vadeivų yra pasakęs : "Mūsų, disidentų, ne daugiau kaip trisdešimt žmonių".

Kokios jų pažiūros? Jau minėjome, kad po pirmosios nakties Vakaruose šios pažiūros staiga keičiasi. Pavyzdžiui, vienas skandalingiausių "socializmo tobulintojų", atsisakęs ne tik šio vaidmens, bet ir pavardės, Paryžiuje leidžiamam baltųjų emigrantų laikraštėliui visai nedviprasmiškai pareiškė : "Aš prieš Tarybų valdžią". Kitas gana rėksmingas "tobulintojas" viename savo opusų parašė, kad Čilės tautos budelis Pinočetas, jo supratimu, pradėjo šioje šalyje . . . "atgimimo ir konsolidacijos epochą".

Visų šių "gerintojų" veiklai buvo vadovaujama iš užsienio. Visi jie gyveno užsienio specialių tarnybų išlaikomi. Visi jie savo ardomąją veiklą dangstė "kova už žmogaus teises", už Tarybų sistemos "literalizavimą ir demokratizavimą". Šis figos lapelis jiems buvo būtinas tik maskuotei. O dabar dėl pirmojo klausimo—tai kas gi ištinka "kovotoją už tobulą socializmą", kai jis iš šiapus atsiranda anapus!

Ogi nieko ypatingo. Tiesiog vadinamasis disidentas numeta figos lapelį, nes puikiai žino, kad niekam jo kova už "grynąjį socializmą" Vakaruose nereikalinga, kad čia jis už tai negaus nė cento. Atvirkščiai—"asmuo, kuris kursto, organizuoja, padeda arba pats dalyvauja kokiame nors sąmoksle ar maište prieš JAV vyriausybę arba prieš jos įstatymus, baudžiamas kalėjimu iki 10 metų arba bauda iki 10 tūkst. dolerių, arba ir viena, ir kita bausme kartu, o taipogi praranda teisę tarnauti valstybinėse įstaigose" (JAV įstatymų Sąvadas, sk. 18, str. 4).

Štai kodėl, prabudęs "laisvajame pasaulyje", jis iš pat mielo ryto ima juodinti savo Tėvynę. O po to bėga atsiimti honoraro. Bėga į tą pačią kasą, iš kurios gaudavo ir anksčiau, gyvendamas Tarybų Sąjungoje. Štai tada galutinai išaiškėja tikrieji tokio žmogaus įsitikinimai ir siekiai. Įsitikinimai, už kuriuos niekas nemoka, jam nereikalingi. Analogiški ir siekiai—kad kuo ilgiau neišsektų šis trisdešimties sidabrinių šaltinėlis . . .

šimties sidabrinių šaltinelis . . .

Laiškai

Gerbiamoji Redakcija!

Kartais iš draugų gaunu paskaityti "Laisvę". Ji man patinka, nes rašo ne tik apie Amerikos pažangių lietuvių gyvenimą, bet ir apie mūsų šalies. Norėčiau šį įdomų laikraštį gauti pastoviai, bet neturiu Amerikoje nei giminių, nei pažįstamų, kurie galėtų man jį užprenumeruoti.

Būčiau dėkingas, jeigu kuris nors Amerikos lietuvis man "Laisvę" užsakytų. Aš už tai jam atsilyginčiau knygomis ar ko nors kitu. Tik norėčiau gauti to draugo adresą.

Su pagarba,
Antanas Vaičius

Mano adresas toks:
Vaičius, Antanas,
233000, Kaunas,
Daukanto 17, "Kraštotyra",
LITHUANIA, USSR

AKADEMINIAI MOKSLO LEIDINIAI

Mokslinės literatūros leidyba—tai ir mokslininkų darbų ataskaita visuomenei, ir mokslo bei gamybos ryšių stiprinimo forma. Lietuvos TSR Mokslų Akademija nuo 1946 m. išleido 360 leidinių—knygų, monografijų, teminių straipsnių, rinkinių, žinynų, vadovų atlasų, bibliografijų ir kita. Akademijos vardu paskelbtų leidinių skaičius jau viršijo 2,800, o jų bendroji apimtis—36 tūkstančius lankų. Tai ištisa mokslinė biblioteka. Su ja supažindina Mokslų Akademijos redakcinės leidybinės tarybos mokslinis sekretorius Romas Venckevičius. Tarp matematikos, fizikos leidinių jis mini garsiojo respublikos matematiko akademiko J. Kubiliaus monografiją "Tikimybiniai metodai skaičių teorijoje", akademieko A. Jucio ir A. Savukyno "Atomo teorijos matematiniai pagrindai", nario korespondento V. Vanago "Algebriniai metodai branduolio teorijoje".

Puslaidininkių fizikos tyrimų rezultatai apibendrinti V. Dienio ir akademiko J. Požėlos knygoje "Karštieji elektronai".

Didžiulio šiluminės fizikos tyrinėtojų ir energetikų dėmesio įvairiose šalyse susilaukė 1968 m. pradėta leisti akademikui A. Žukauskui vadovaujant monografijų serija "Šiluminė fizika". Ten apibendrinami svarbiausi šilumos mainų ir karščiui atsparios keramikos tyrimų rezultatai.

Enciklopedinė monografija "Blizgančios elektrolitinės dangos", kurią paruošė akademiko J. Matulio vadovaujamas elektrochemikų kolektyvas, iki šiol vienintelė pasaulyje tokio pobūdžio knyga-žinynas.

Vertinga Botanikos instituto išleista respublikos augalijos enciklopedija—šešiatomė "Lietuvos flora", kurioje aprašyta per 2000 savaime augančių, introdukuotų ir Lietuvoje auginamų aukštesniųjų augalų rūšių.

Iš gausių geografų leidinių minėtini V. Taujanio kadastras "Lietuvos TSR durpynai", A. Basalyko "Lietuvos TSR fizinės geografijos" I dalis. Daug vertingų leidinių išleido Akademijos ekonomistai, istorikai. Štai keletas pastarųjų kapitalinių darbų: "Lietuvos TSR istorijos" keturiomis, P. Kulikausko, narės korespondentės R. Kulikauskienės ir A. Tautavičiaus "Lietuvos archeologijos bruožai", kolektyviniai veikalai "Lietuvių etnografijos bruožai", dvitomė "Vilniaus miesto istorija".

Iš kalbotyros srities minėtini jau išleisti 12 tomų iš būsimo 17-tomio didžiojo "Lietuvių kalbos žodyno", A. Vanago "Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas", A. Lyberio "Sinonimų žodynas" tritomė akademinė "Lietuvių kalbos gramatika", kalbos praktikai ir teorijai reikšmingas "Dabartinės lietuvių kalbos žodynas" (du leidiniai), keturtomio "Lietuvių kalbos atlaso" I tomas (Leksika).

Tarp svarbiausių literatūros mokslo ir kritikos leidinių pažymėtini keturtomė (5 knygų) "Lietuvių literatūros istorija", dvitomė "Lietuvių literatūros kritikos" antologija, pilnas K. Donelaičio "Raštų" rinkinys.

Be Akademijos leidžiamų 7 mokslinių žurnalų, atskirą ir reikšmingą leidinių grupę sudaro vadinamieji serialai—tęstiniai straipsnių rinkiniai, kuriuos leidžia daugelis institutų. Prie šios grupės leidinių priklauso Fizikos instituto "Atmosferos fizika", Botanikos instituto "Siluminė energetika ir aplinka", geografijos skyriaus "Geografinis metraštis", tarptautinis metraštis "Baltica" ir kt.

Keletą serialų akademijos įstaigos leidžia ir periodiškai. Tai—bendras Fizikos instituto ir Vilniaus universiteto "Vilniaus astronominės observatorijos biuletenis", Istorijos instituto "Lietuvos istorijos metraštis" ir Lietuvių kalbos ir literatūros instituto kalbos kultūros klausimais leidinys "Kalbos kultūra".

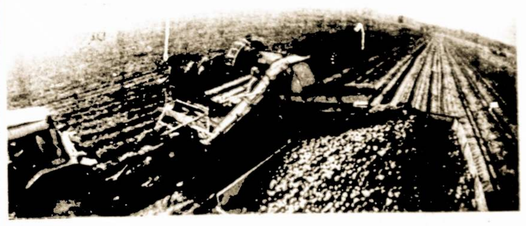

Šiaulių rajono Gilvyčių tarybiniame ūkyje šiemet bulves augino 150 hektarų plote. Bulviakasio metu laukuose dirbo trys kombainai. Per dieną jie nukasė po 6 hektarus. Derlingumas—145 centneriai bulvių iš hektaro.

Nuotraukoje: **Bulvių lauke—kombainai.** A. Dilio nuotr.

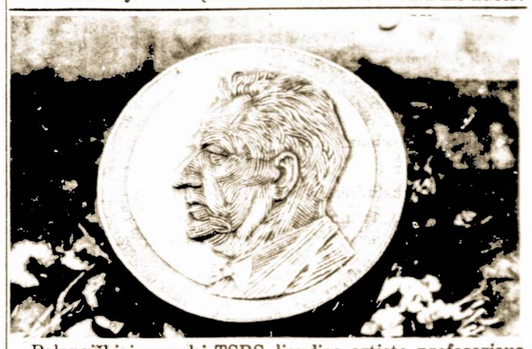

Palangiškiai pagerbė TSRS liaudies artisto profesoriaus Balio Dvariono atminimą. Prie namo Palangoje, Birutės alėja Nr. 6, kur 1953-1972 metais su pertraukomis gyveno ir kūrė Balys Dvarionas, atidengtas bareljefas.

Nuotraukoje: **Skulptoriaus Regimanto Midvikio sukurtas B. Dvariono bareljefas.** B. Aleknavičiaus nuotrauka

Platūs robotų žingsniai

Siekimas išvaduoti žmogų nuo sunkių ir monotoniškų operacijų, suteikti jo darbui daugiau kūrybingumo ir turiningumo—visa tai buvo ir yra socialistinės visuomenės dėmesio centre. Pastaraisiais metais Tarybų Lietuvoje, kaip ir visoje šalyje, ypač rūpinamasi plačiu robotų ir pramoninių manipuliatorių kūrimu bei taikymu.

Ant mašinų pečių

Į Vilniaus V. Lenino skaičiavimo mašinų gamyklą robotą priėmė . . . galvaniku. Ir nesigaili. Trys robotai dirba už visą brigadą—padengia metalo "šarvais" dešimtis tūkstančių detalių. Jie sumerkia detales į vonias, vėliau perkeldinėja, džiovina, sukrauna į konteinerius.

— Su darbininkų komplektavimu galvanikos cechui anksčiau turėdavome problemų,—pastebi gamyklos vadovai.—Nepaisant pačių moderniausių darbo saugumo priemonių, darbas čia vis dėlto buvo kenksmingas : chemija yra chemija. Stojus rikiuotėn automatizuotoms linijoms, kuriose triūsia robotai, operatoriai iš už stiklinės pertvaros įrengto pulto tik kontroliuoja jų darbą. Kartu robotų valdomoms linijoms chemikai pasiūlė naujus preparatus, kurių dėka bemaž trigubai sumažėjo vandens poreikiai. Taigi, mažiau tenka galyti atidirbusį vandenį : į kanalizaciją jis dabar patenka švarus, neteršia vandens baseinų . . .

Panevėžio "Ekrano" gamykloje darbas—švarut švarutėlis, visiškai nekenksmingas. Tačiau ir šios įmonės gamybos organizatoriai negaili pagiriamųjų žodžių robotams, prieš keletą metų atėjusiems į pagrindinius cechus. Mat jų dėka vis rečiau prie įėjimo į gamyklą pamatysi skelbimus "Įmonei reikalingi darbininkai". 70 robotų ir pramoninių manipuliatorių čia pavadavo apie du šimtus gamybininkų, o darbą palengvino dar bemaž tiek darbininkų. Dabar robotai ir kineskopų balonus plauna, ir sunkias detales nuo vieno konvejerio ant kito perkėlinėja, ir produkcijos pakuotojams talkininkauja . . .

— Robotų panaudojimas atveria plačias galimybes toliau didinti gamybos efektyvumą,—sako Lietuvos TSR Valstybinio plano komiteto pirmininko pavaduotojas Albinas **Jovarauskas**.—Kaip rodo praktika, robotas gali nuo dviejų iki keturių kartų padidinti darbo našumą, pavaduoti du-tris kvalifikuotus darbininkus. Jų pritaikymas praktikoje sudaro galimybę atskiras mašinas ir įrengimus sujungti į vieningus kompleksus, kurti visiškai automatizuotus barus, cechus ir net įmones. Štai Kauno F. Dzeržinskio staklių gamykloje jau veikia didelis detalių apdorojimo baras, kuriame visiškai nėra darbininkų. Ir darbą dirba, ir patys save kontroliuoja robotai.

Šį penkmetį Lietuvos pramonėje numatyta pradėti naudoti dar apie tūkstantį robotų. Daugiausia jų bus nukreipta krovimo, plastmasės liejimo, suvirinimo, dažymo ir kitiems darbams automatizuoti.

Ką žada mokslininkai

Didelę dalį pramoninių robotų ir manipuliatorių Lietuva gauna iš specializuotų šalies gamyklų. Tačiau jau turime ir savų elektroninių žmogaus pagalbininkų. Vienas iš jų "brigas", dvirankis robotas, surinktas "Pergalės" gamybiniame susivienijime. Jis triūsia prie tekinimo staklių su programiniu valdymu, viena ranka įdėdamas ruošinį, o kita—jį nuimdamas. Gamybininkai sako : "brigui" padedant, kiekvienas staklininkas gali vietoje vienerių aptarnauti dvejas—trejas tokias stakles.

— Artimiausiu laiku cechuose pasirodys dar keleto tipų robotai, dabar kuriami mūsų respublikoje,—pažymi Pramoninių robotų komisijos prie Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Prezidiumo pirmininkas akademikas Jonas MOCKUS.—Štai Lietuvos staklių pramonės įmonių kompleksinio projektavimo moksliniame gamybiniame susivienijime neseniai įsteigtos robotechnikos laboratorijos specialistai išbandė seriją robotų, kurie aptarnaus galvanikos cechus. Čia baigti kurti ir pirmieji robototechniniai kompleksai, kurie be žmogaus pagalbos iš detalių ir mazgų surinkinės labai tikslias stakles. Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto mokslininkai moko robotą sukamųjų judesių. Manoma, kad artimiausiu laiku jiems bus galima patikėti surinkimo operacijas elektroninių laikrodžių gamyklose : roboto judesys beveik prilygs žmogaus rankos judesio tikslumui . . .

Naujas etapas kuriant lietuvišką robotechniką—dirbtinė akis. Ją robotams ruošia Vilniaus V. Kapsuko universiteto ir Puslaidininkių fizikos instituto specialistai. Jau dabar šis regos aparatas nustato daiktų judėjimo greitį, "mokosi" atskirti vieną nuo kito, nustatyti nuotolį iki objekto. Tai nepaprastai svarbu, nes matančių, prie besikeičiančios aplinkos prisitaikančių robotų galimybės didesnės už tų, kurie dirba akląja sistema.

Darbininko konkurentas? Ne!

Žmogus užleidžia savo darbo vietą robotui—automatui. Ką jis jaučia tuo metu?

Klausimas ne toks jau paprastas ir atsakyti į jį galima įvairiai. Kai, pavyzdžiui, robotas atima duoną iš darbininko, kurį kapitalistinė įmonė išmeta iš darbo, susiduriama su tragedija. Visai kas kita, kai robotas pradeda tarnybą socialistinėje įmonėje. Darbininkas susilaukia gero pagalbininko, sugebančio pavaduoti jį nuo varginančio, o neretai ir kenksmingo, pavojingo darbo. Dabar jis galės dirbti įdomesnį, daugiau naudos ir jam pačiam, ir visuomenei duodantį darbą. Štai kodėl vienas iš geriausių Vilniaus Spalio 60-mečio radijo matavimo prietaisų gamyklos darbuotojų Stasys Ruzgas savo elektroninį "pamaininingą" sutiko, kaip sakoma, išskėstomis rankomis. Įsitikinęs, kad įmonėje sukonstruotas manupuliatorius nepriekaištingai atlieka visas dažymo operacijas, gamybininkas ramiausiai užleido jam savo vietą ir nuėjo į gamykloje surengtus kursus naujai specialybei įsigyti. Užbaigęs juos, jis taps automatinių linijų operatoriumi : ir darbas įdomesnis, atsakingesnis, ir atlyginimas gerokai didesnis . . .

Į robotą Lietuvoje niekas nežvelgia kaip į konkurentą. Spartus, dinamiškas respublikos liaudies ūkio vystymas užtikrina visiems pageidaujamą darbą, bedarbio dalia negresia niekam.

Romualdas Česna

Šilutės tarybinio ūkio-technikumo žemdirbių Čeponų šeimoje auga ketvertukas—trys berniukai ir dukrelė. Ketvertukui Rasai, Rolandui, Robertui ir Artūrui dabar jau trylika metų. Jais nuolatos rūpinosi Šilutės medikai, Telšių "Masčio" trikotažo fabriko moterų taryba. Jau septini metai jie mokosi Šilutės aštuonmetėje mokyklojeinternate. Valstybės išlaikomi vaikai gyvena bendrabutyje. Šilutės ketvertukas jaučiasi puikiai, galvoja, kur toliau mokytis baigus aštuonmetę. Du berniukai žada pasekti savo vyresniųjų brolių pavyzdžiu ir mokytis žemės ūkio technikume, Rolandas svajoja apie siuvėjo profesiją, o Rasa vis dar renkasi, kuo tapti.

Nuotraukoje: **Čeponų ketvertukas po pamokų su savo grupės auklėtoja Vilniaus V. Kapsuko universiteto diplomante Violeta Vaitkute.** B. Aleknavičiaus nuotrauka

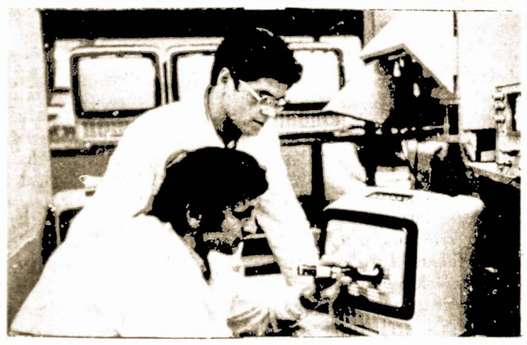

Televizorių kanalų selektorius Kauno radijo gamykla tiekia beveik visoms Tarybų šalies televizorių gamykloms. Tačiau labiausiai įmonę išgarsino "Šileliai". Jie buvo demonstruojami daugelyje tarptautinių mugių, sąjunginėse parodose, gavo apdovanojimus Leipcigo ir Zagrebo mugėse. Juos perka dvidešimt užsienio šalių. Neseniai į naujas patalpas persikėlė spalvotų televizorių cechas. Gamyklos konstruktoriai paruošė du spalvotus "Šilelius" ir vieną juodai baltą.

Nuotraukoje: **Spalvotus televizorius derina reguliuotojai Vytautas Minkus ir Gintautas Lapinskas.**

K. Jurelės nuotrauka

Meistras nuo Šiluvos

Važinėdamas po Lietuvą sutikau daug įvairiausių pomėgių žmonių. Vienas, žiūrėk, domisi krašto praeitimi, antras—negali gyventi be armonikos, trečias puodus išdega priešistoriniu būdu, o ketvirtas—sumanęs savo rankomis iškastame prūde auksinę žuvelę išauginti . . .

Antra vertus, visi jie, tie keistuoliai, kuriems pomėgis daug svarbiau už duoną kasdieninę, turi vieną bendrą bruožą—jie spinduliuoja gerumą, nuoširdumą. Galbūt nesavanaudiškas darbas kitų ir savo labui apvalo jų širdį ir mintis nuo smulkių rūpesčių, kurie ne vienam žmogui užtemdo gyvenimo džiaugsmą.

Todėl pakeliui į Šiluvą pastebėjęs prie pušynėlio prisiglaudusią neįprastą sodybą,—kieme pūpsojo keliasdešimt didelių, įvairiausių formų akmenų—skulptūrų, droštinių velnių saugoma ant kalvos stovėjo trobelė ant vištos kojelės,—iš anksto žinojau (ir neapsirikau), kad šeimininko būsiu šiltai sutiktas, laukiamas svečias.

Taip dar nespėjęs dorai po namą apsižvalgyti, paveikslus apžiūrėti—žinojau iš kokios parapijos kilę Prano Stundžios tėveliai (iš pa Utenos, nuo Tauragno), kada turi grįžti mieste besimokanti duktė.

— Meną mėgstu nuo mažens—meną, muziką, tapybą,—pasakojo šeimininkas. Kai čia apsigyvenau, sodybos aplinka buvo apleista. Ne ir sugalvojau, kad reikia ko nors naujesnio . . . Pradėjau rinkti akmenis. Ir dabar turiu iš akmens iškalęs gatavą skulptūrą—parvešiu. Gražu bus ir man pažiūrėti, ir pravažiuojantiems. Mėgstu meną. Visuomet tuo užsiimėjau. Ateityje, patvarkęs trobesius, galvoju dar aplinką daugiau tvarkyt, koplytstulpį įdomų pastatyt. Vienu žodžiu, kol gyvensiu—darbai nesibaigs.

Apžiūrėjau su P. Stundžia jo akmenų kolekciją, apie kiekvieną riedulį meistras papasakojo ką nors įdomaus. Kiekvienas akmuo savotiškas, įdomus, gamtos kūrinys. Ir reikia turėti galvoje, jog dabar akmenų mažėja, nes Lietuvoje intensyviai melioriuojami laukai.

P. Stundžia sakė, kad pradėjo šį darbą iš meilės gamtai, grožiui.—Yra žmonių, kurių tai neinteresuoja—svarbu namas, "Žiguli", ir viskas. O man geriau, kad ko nors trūksta, bet aplinka būtų maloni akiai,—dėstė šeimininkas.

Prisiminė Pranas Stundžia ir prie gražiųjų Aukštaitijos ežerų praleistą vaikystę, tėvelį, kuris buvo labai gabus žmogus. Nors tais laikais daugiausia reikėjo rūpintis duonos kasniu, bet ir staliaus darbų atlikdavo. Ką paima padaryt, būdavo, tai gražu pažiūrėti,—sakė jis.

Ką gi, tikriausiai tėvelis būtų patenkintas savo jaunėliu sūnumi, nes prie ko prisiliečia šio meistro rankos, tai—jo žodžiais tariant—gražu pažiūrėti . . .

Marius Dikas

● DAR VIENAS!

Anglų prekybinio laivo dvidešimtmetis jūrininkas Bilas Nilas paprasta emaliuota vonia atplaukė iš Duvro į Prancūziją. Lamanšo sąsiaurį perplaukė per trylika su puse valandos. Visą laiką irklavo vienu irklu.

Prancūzijoje jau seniai išleistas įstatymas, draudžiąs išsilaipinti jos pakrantėse įvairių rekordų mėgėjams, plaukiantiems keisčiausiomis transporto priemonėmis. Tokie rekordininkai trukdo laivybai, kuri čia labai intensyvi. Daug rūpesčių būna ir gelbėtojams. Todėl jūreivis, atplaukęs vonia, nebuvo sutiktas svetingai.

MĖGĘS MEISTRAUTI

MAIRONIO GIMIMO 120 METŲ PROGA

Jonas Mačiulis, vėliau mūsų literatūroje pagarsėjęs Maironio slapyvardžiu, gimė 1862 m. lapkričio 2 d. Raseinių apskrityje, tėvo nuomojamame ūkyje. Vyresniosios kartos žmonės jį prisimena kaip žymiausią XIX amžiaus galo ir XX amžiaus pradžios lietuvių poetą, tačiau nedaug kas žino, kad jis buvo ir aistringas drožinėtojas bei meistras. Netrukus po klasiko mirties teko lankytis jo gimtinėje. Žmonės liūdėjo dėl šio skaudaus įvykio, su pagarba kalbėjo apie poeto geraširdiškumą ir populiarumą, pasakojo ką apie jį žinojo patys ir iš kitų girdėjo.

Nuotraukoje : **Maironio antkapis prie pačios Kauno bazilikos sienos.** Vandalino Junevičiaus nuotrauka

Savo kaimyną jie minėjo kaip tylų ir ramų žmogų, mylimą poetą. Į gimtąją pastogę jis užsukdavo gana dažnai, ypač jaunystėje. Joje praleisdavo ne vieną savaitėlę. Sužinoję, kad mylimas dainius atvažiavo, pas jį ateidavo pasikalbėti vaikystės draugai ir kaimynai. Poetas nebuvo kalbus, tačiau mėgo bendrauti su kaimo žmonėmis, klausyti ką kiti pasakoja. Politikos neliesdavęs, į tokius pokalbius numodavo ranka.

Mačiulių sodybą supo didelis sodas. Jame augo sena, plačiašakė liepa. Kaimynai pasakojo, kad poetas nepaprastai mėgęs šią medumi kvepiančią gražuolę. Atvažiavęs iš mokyklos atostogų, didelę laiko dalį praleisdavęs po ja, tai su knyga, tai su peiliu ir drožiama lazda rankoje. Jaunas būdamas, pasak senukų, lazdas drožinėti mėgęs nemažiau kaip skaityti knygas. Per atostogas pagamindavęs po keletą jų. Grįždamas tęsti mokslą, šiuos drožinius padovanodavęs draugams.

Vienas senukas didžiuodamasis sakė, kad Jonas Mačiulis jo amžininkas, kad su juo draugavęs, davęs gražiai išdrožinėtą lazdą, bet jis dar buvo jaunas ir nemokėjęs dovanos vertinti. Tuo laiku jam atrodė, kad su lazdomis vaikšto tik ponai ir elgetos. Kai jo vaikai šiek tiek paaugo, ant tos lazdos, kaip ant žirgo, jodinėjo ir kažin kur ją nukišo.

Tarp kitų Maironio mėgstamų daiktų jo bute rastos keturios lazdos. Dabar jas galima pamatyti Lietuvos TSR literatūros muziejuje. Inventoriaus knygoje jos taip aprašytos : 156 lazda medinė, riestu galu, gumbuota, gelsvos spalvos, 157 lazda nendrinė, riestu galu, lygi, gelsvos spalvos, 19921 lazda gumbuota, lenktu galu, 19922 lazda plona, nendrinė, su imituota paukščio galva. Manoma, kad jis pats jas padarė.

Ne vien po liepa Maironis leido savo atostogas. Mėgo ir oblių. Sakydavo, kad obliuodamas lentas pataisąs nuotaiką. Matydavo žmonės poetą vaikščiojantį po sodą rūstoką, susirūpinusį. Po kurio laiko jis jau dirbdavęs prie savo staklių, gaminęs knygų lentynas ar ką nors kitą. Kiek padirbėjęs su staliaus įrankiais, būdavo linksmas, smagus.

Tapęs profesoriumi, Maironis mėgdavęs klausti kaimynų, ką jie skaito, kaip plečia savo akiratį. Išgirdęs, kad jaunuolis neturi knygų ir neskaito, tokiam nepagailėdavęs šiurkštoko žodžio. Ypač pykdavęs, jei rasdavo pas ką nors apdraskytą ar nepagarbiai kur nors į kampą numestą knygą. Tą nevaleiką atsakančiai išvanodavęs. Po tokios pirties jaunuolis ilgai prisimenė, kad knygas reikia gerbti. Žinoma, toks pokalbis neigiamai paveikdavo ir kaltintoją. Parėjęs namo, tuojau eidavęs pasimankštinti prie savo staklių, kartais nuo jų nepasitraukdavęs net pietų valgyti.

Po kelių dienų reiklus svečias vėl aplankydavęs išbartą kaimyną ir liepdavęs atvažiuoti knygų lentyną pasiimti, primindavęs, kad ji nestovėtų tuščia. Senukai teigė, jog ne vienam pasandraviečiui jis padaręs knygų lentynas. Tiems kaimynams, kurie, jo nuomone, neturėjo už ką pirkti knygų, duodavęs savo paskaityti ir net dovanodavęs, tik reikalavęs, kad perskaitę papasakotų apie ką jose rašoma.

Bendraudamas su liaudimi, poetas gyveno jos vargais, giliai jautė jos rūpesčius, girdėjo caro žandarų ir dvarininkų prispaustų brolių dejones. Visa tai jam buvo suprantama ir artima, nes jis pats tomis kančiomis gyveno. Apie tai poetas parašė ne vieną savo kūrinį.

Matė žmonės Jonuką po liepa ir su sąsiuviniu bei pieštuku rankoje. Galimas daiktas, kad po šiuo plačiašakiu medžiu gimė "Sunku gyventi", "Kur lygūs laukai", "Mano gimtinė", "Už Raseinių, ant Dubysos", "Jaunimo giesmė", "Kur bėga Šešupė", "Eina garsas", "Graži tu, mano brangi tėvyne" ir daug kitų eilėraščių, kuriuos liaudis labai pamėgo. Juozas Naujalis ir kiti kompozitoriai jiems parašė gaidas ir šie kūriniai tapo artojų vargdienėlių plačiausiai dainojamomis dainomis. Tai nestebėtina, nes jis giliausiai ir plačiausiai išreiškė anų metų lietuvių liaudies jausmus, svajones, troškimus.

Pasandraviečiai sakė, kad Maironis savo kūrinių nemėgdavęs deklamuoti ir kitiems skaityti, tačiau, nusirašyti ar paskatyti duodavęs visiems, kas tik paprašydavo. Džiaugėsi, klausydamas kaip žemaičiai dainuoja "Lietuva brangi", "Už Rasenių, ant Dubysos", "Jaunimo giesmę" ir kitas dainas.

Paprastai žmonės palinksta į tai, kas daro gilų įspūdį, kas priverčia stipriau plakti į širdį. Taip buvo ir su Maironio kūryba. Jis sugebėjo savo mintis įvilkti į gražų drabužį, sugebėjo parinkti žodžius, kad jie būtų prasmingi, skambėtų kaip muzika, ar jie buvo linksmi, liūdni ar rimti. Tai pavyksta padaryti tik tiems kūrėjams, kurie turi talentą.

Jo dainas žmonės graibstė kaip brangenybes, nes kiekviena jų buvo lyg vėjo pūstelėjimas į miglos pluoštus, kąbančius virš liaudies galvų.

Poetas troško, kad jo kūriniai neišnyktų, o būtų darbo žmonėms prieinami. Dabar jo kūryba leidžiama dideliais tiražais, ją turi galimybę skaityti plačiosios gyventojų masės.

Maironio gimtinė—Pasandravys (Raseinių rajonas) poezijos mylėtojams brangi. Čia kiekvienas kampelis primena didįjį poetą. Atrodo, kad jis ims štai ir išeis iš sodo. Bet jau penkiasdešimt metų kaip šis vyras užmigęs amžinu miegu (1932.VI.28).

° ° °

Domisi žmonės ne tik dainiaus kūryba, bet ir vieta, kur jis gimė, leido jaunas dienas, atostogavo. Laiko tėkmė gerokai pakeitė Pasandravio aplinką. Gyvenamasis namas, kuriame Jonukas išvydo saulės šviesą, sudegė Pirmojo pasaulinio karo metu. Vėliau jis padėjo tėviškėje gyvenantiems giminaičiams pastatyti kitą trobesį, bet ir tas paseno. Iki 1976 metų jame buvo saugomi kai kurie poeto daiktai : kėdė, stalelis, žvakidė, šeimos portretai, kelių laidų poezijos ir kita. Dabar šie reikmenys pergabenti į netoli esančią Pikčiūnų aštuonmetę mokyklą ir joje įrengtas memorialinis poeto kambarys. Be kita ko jame saugomi Maironio gimtojo ir vėliau statytojo namų paveikslai, vėlesnių laikų poeto asmeniniai daiktai, šeimos albumas.

Pasandravyje liko tik iš stambių akmenų išmūrytas šulinys ir ūkinis pastatas. Pikčiūnų kolūkis jį suremontavo ir prižiūri. Buvusi sodyba aptverta gražia tvorele. Joje pastatytas paminklinis akmuo, aplink jį žydi gėlės. Šimtametis kaštonas, augalota obelis, stambios liepos, smaragdo spalvos klevai, uosiai ir kiti medžiai primena, kad jų pavėsyje kadaise ilsėjosi mūsų mylimas dainius.

Kiek tolėliau rodyklės rodo kelią į kitą poeto mėgtą vietą, prie šaltinio. Atostogaudamas, prie jo buvo iškalęs šuliniuką ir jį aptvėręs dailia tvorele, šalia pastatęs savo rankomis padarytą suolelį. Šis kampelis nemažiau viliojo kaip plačiašakė sodo liepa. Jame galėjo susikaupti, klausytis šulinio čiurlenimo, nuo ūksmingo Luknės slėnio sklindančių lakštingalų giesmių, kurti eiles. Sakoma, kad šiame kampelyje parašė eilėraštį "Suolelis miške".

Visas šias poeto mėgtas vietas dabar globoja Pikčiūnų kraštotyrininkai.

Vandalinas Junevičius

● PO 12 METŲ SUSIGRIEBĖ

Italei Rozai Lenci, gyvenančiai Empolio miestelyje, prieš 12 metų vietos ligoninėje buvo padaryta operacija. Pasak medikų, operacija pavyko. Tačiau štai neseniai buvusi pacientė vėl kreipėsi į medikus, skųsdamasi pilvo skausmais. Ištyrę ligonę, gydytojai labai nustebo, aptikę jos pilve prieš 12 metų chirurgo pamirštas ir užsiūtas žnyples. Ligonė vėl buvo operuota, ir išimtos nelemtosios žnyplės, — rašoma laikraštyje „Wochenpost". Beje, ši moteris pergyveno išsibėstėlį chirurgą, kuris kadaise ją taip neatidžiai operavo.

Su tavim—laimingesni

Dar tik ruošiausi į Santariškes, kai netikėtai į galvą atėjo poeto Roberto Keturakio : ". . . ne tiek jau daug gyvenimo, kad nežinotume, kam atiduoti jį . . ." Šyptelėjau : ak, kaip tinka! Senokai pažįstu Onkologijos mokslinio tyrimo instituto chirurginio skyriaus vedėją Petrą Norkūną ir dabar tikėjau, kad eilėraštyje taikliai pastebėta, kas šio žmogaus gyvenime svarbiausia.

Po keleto valandų, neskubėdamas jau lipau laiptais į septintą aukštą, ten, kur pagal išankstinį susitarimą, kambarėlyje, pažymėtame 739 numeriu, turėjo įvykti mūsų susitikimas. Priešpriešiais laiptais leidosi žmonės : štai moteris,—prašvitusi, nusiskaidrinusi džiaugsmu. Ir todėl pats šypsausi : ligoninėse nuojauta neapgauna ir aš galėjau žinoti, kad sutiktą nepažįstamąją pradžiugino geros gydytojo rankos. Štai vėl . . . Ir šita lūpose nusinešė džiaugsmingą išraišką. Vadinasi, kurioje nors palatoje jos sūnus, vyras, tėvas ar motina . . . Ne tiek svarbu—kas, svarbu, kad jie atgauna sveikatą ir vėl šviesiomis akimis žiūrės į gyvenimą. Tačiau va . . . Šita moteris, prilaikoma už pečių vyro, pritrenkta didžiulio sielvarto. Negi? Jau mirė? Ar mirs? Ir kas jis jai?

Užsimiršo poeto žodžiai. Dabar rodėsi teisingiau galvoti, kad ne visi, dėja, turime galimybę žinoti ir galimybę sąmoningai kam nors atiduoti savo gyvenimą. Vaizdavausi, kad šios didžiulės devynių aukštų ligoninės PAGRINDINIAME PRIIMAMAJAME stovi visų čia esančių ligonių LIKIMAS, ir vienoje rankoje laiko jam padovanotas gėles, o kitoje—juodą kaspiną su užrašu: "Tebus lengva jums Lietuvos žemelė." Ne visi iš čia vėl sugįžta, palikę gydytojams nuoširdžiausią padėką ir gėlių.

Petras Norkūnas laukė. Nedidelis, kuklus kambarėlis, su numestais ant stalo popieriais. Spinta. Dar vienas staliukas ir vazoje keletas gvazdikų. Dar akys nebuvo matę šio žmogaus, o ausys seniai daug kartų girdėjo, kad yra Vilniuje du broliai—Pranas ir Petras Norkūnai, abu gabūs chirurgai, garsūs savo rankų gerumu, ir jeigu pas ką į namus ateidavo liga—šias pavardes minėdavo ypač atkakliai.

— Pasistenk, žmogau, pas Norkūną patekti. Mano sūnų Petras operavo. Matai, sveikas, kaip ridikas . . .

Jau trisdešimt penkeri metai, taigi, lygiai pusė pragyventų, kai Petras Norkūnas kone kasdien operacinėje.

— Per metus operuoju ir asestuoju apie 300 ligonių,—sako jis, ir šiuose jo žodžiuose tokia gili kasdienybė, kad net ilgiau, negu priderėtų sulaikiau atidų žvilgsnį ant jo veido. Tačiau juk per trisdešimt penkerius metus susidaro apie pusvienuolikto tūkstančio operacijų. Ir—ak!—kaip teisus poetas : reikia būtinai žinoti, kam skirti, gyvenimą kaip padaryti, kad jis būtų reikalingas žmonėms.

Petras Norkūnas pasakoja ramiai, neskuba. Tai, ko gero, profesijos požymis : kai rankose skalpelis—negi paskubėsi? O ir kad paėmus jį, irgi dažniausiai praeina nemažai dienų, kol paklusus galutinei diagnostikai, ateini prie ligonio jau operacinėje.

Rūpėjo bent užmesti žvilgsnį į praėjusių metų chirurgo dienas ir pabandyti kažkaip suvokti, kas—atsitiktinumas ar pasiryžimas atvedė Petrą Norkūną prie chirurginio stalo.

— 1943 metais baigiau Vytauto Didžiojo universiteto medicinos fakultetą, stažavausi Marijampolėje (dabar—Kapsukas). Buvau akušeris-genekologas, chirurgas, vidaus ligų specialistas. Ten bedirbant frontas sugrįžo atgal į Lietuvą, jau tęsdamas išvadavimo misiją. Vidurvasary buvo išvaduota ir Marijampolė,—prisimindamas pasakojo chirurgas.

O prieš tai Petrą Norkūną dažnai paklausdavo:

— Negi pasiliksi?—o ir neretai patikinėdavo, kad reikia sprukti į Vakarus.

— Pasilieku,—trumpai atsakydavo gydytojas, o savo ruožtu irgi pasidomėdavo:

— O kodėl pats sugalvojai "sprukti"?

— Visi taip, tai ir aš,—dažnai išgirsdavo. Ir greitai visoje Marijampolės ligoninėje pasiliko tik trys gydytojai. Išbėgo net ir vyriausiasis . . .

Išgirdus šį pasakojimą panūdau klausti, kaip gydytojas vertina tokį pabėgelių elgesį, bet tuoj suvokiau, kad tam yra tik vienas įvertinimas. Lieka ligoninė, ligoniai, o jie,—antai!—dulkina kelią į Vakarus. Gi pasilikę tryse gydytojai, krausto į rūsius ligonius, dangsto langus, apkrausto juos čiužiniais, kad sprogimais sudaužytų langų stiklų šukės nežeistų žmonių. Patrankų dunksėjimas, bombų sproginėjimas! . . . Ir visgi, be viso šito, tuomet kažkas atėjo į sąmonę dar labai svarbaus—P. Norkūnas dažnai pasijusdavo, kad jis begalvojąs, ar išvis gali būti priežasčių, kurios galėtų priversti gydytoją palikti ligonius—kad ir du ar vieną, jau nekalbant apie dešimtis ir šimtus. Tada turėjęs trisdešimt du metus chirurgas surado tik vieną atsakymą, ir jis nebuvo dviprasmiškas.

Tačiau pirmąsias, tiesa, nesudėtingas operacijas Petras Norkūnas atliko dar būdamas penkto ir šešto kursų studentu. Ir tai buvo Trakuose.

Tačiau, ak, nepapeik, skaitytojau, kad nemažai dėmesio paskiriu chirurgo Petro Norkūno biografijos aprašymams. Būna žmogaus gyvenime tokių dienų, kai reikia atsistoti prieš jį ir pasakyti:

— Brangus drauge, ačiū Tau už tą didelį kelią, kurį nuėjai . . . Sunkus jis, daug vertęs pakelti, bet va, atlaikai, ir nors pražilę tavo plaukai, bet akyse vis dar dega entuziazmas, o rankos tiesiasi padėti žmogui, pagelbėti jam nelaimėje . . .

Tokie ar panašūs žodžiai paprastai pasakomi garbingiems jubiliatams. Tai va, šių metų spalio 19 d. PETRUI NORKŪNUI, ONKOLOGIJOS MOKSLINIO TYRIMO INSTITUTO CHIRURGINIO SKYRIAUS VEDĖJUI SUĖJO 70 METŲ!

— Brangus drauge . . .

Mielas kolega . . .

Brangus žmogau . . .

Nesunku suvokti, kiek daug šitaip prakalba žmonių į garbingą jubiliatą PETRĄ NORKŪNĄ. Jis nusišypso, priima pasveikinimus, padėkoja, kad prisiminė. Nevisuomet dėkingi žmonės, ar tik taip atrodo, nes nemažai tokių, kurie savo dėkingumą nešioja savyje, neiškelia į viešumą. Kiti priešingai—tą daro atvirai, laimingai ir ypač, kai tam yra geresnių progų.

Prieš dvidešimt metų Pranas Norkūnas operavo Niną Baikovą, gyvenančią Vilniuje, Karoliniškėse. Pakėliau telefono ragelį, norėdamas

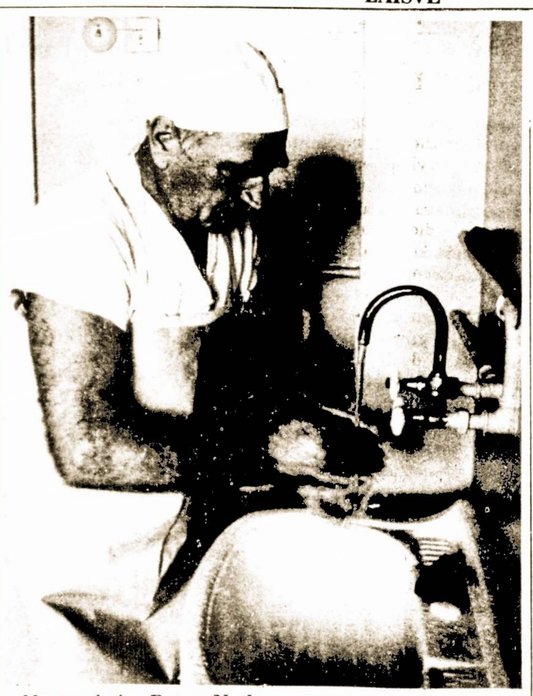

Nuotraukoje : **Petras Norkūnas ruošiasi operacijai.**

patirti, kaip ilgai žmoguje išgyvena atsiminimas ar padėka.

— Prisimenu. Ir niekuomet nebuvau užmiršusi. Ačiū, sakau, kad yra tokie žmonės. Be jų ant žemės daugiau būtų kapų. Mano—taip pat . . .

Ar galima kažką dar reikalingesnio pasakyti? Tad ir vėl kelios Petro Norkūno biografijos eilutės.

— Labai norėjau tapti chirurgu. Ir kai Marijampolėje mane skyrė vyriausiuoju ligoninės gydytoju, tai atsisakiau. 1944 metų rudenį atvykau į Vilnių ir pradėjau dirbti pirmoje tarybinėje ligoninėje. Netrukus buvau mobilizuotas į Tarybinę armiją—į 50-tą atsargos diviziją. Prisimenu, tą dieną Vilniuje buvo laidojamas generolas Ivanas Černiachovskis.

Vėl pasakojimo detalė—buvo laidojamas generolas Černiachovskis. Kaip viskas gyvenime nepaprastai sudėtinga ir netgi kartais nelogiška. Vieniems reikėjo mirti, kad būtų išgelbėti kiti. Bet ir tuomet baltais chalatais žmonės atsidavusiai triūsė, stengdamiesi, kad tokių mirčių būtų kuo mažiau. Petras Norkūnas—irgi. Tik pasibaigus karui jis demobilizuojamas ir vėl sugrįžtą į Vilniaus pirmąją tarybinę ligoninę.

— Brangus drauge . . .

— Mielas kolega . . .

— Brangus žmogau . . .

Iš daug tų, kas su geru žodžiu ir gėlių puokštele ateina pas jubiliatą Praną Norkūną, prisimena jį dar nuo savo studentavimo laikų, Universitetas ir kvalifikuotų gydytojų ruoša užėmė reikšmingą vietą šio žmogaus gyvenime. Darbas ligoninėje ir darbas universitete—tai derinys, kuris, sakytume, vienas be kito būtų nuostolingas ir mokslui, ir praktikai. O žmogus nesidalija—jis monolitus ir todėl reikia neretai aukoti tikslų kilnumui valandas, kurios jau priklauso asmeniškai tau. Petrą Norkūną pažino ir pažįsta ankstyvūs rytai ir vėlyvūs vakarai, naktys ir dienos, sekmadieniai ir švenčių dienos—su skalpeliu, prie knygų, prie mokslinių darbų . . .

Nuo 1957 metų, įsteigus Onkologijos mokslinį tyrimo institutą, jis paskiriamas chirurginio skyriaus vedėju.

. . . Atsisveikinau, paprašęs nepykti už sugaištą laiką. Buvo pirmadienis—vienintėlė darbo savaitės diena, kai čia stengiamasi išvengti operacijų. Jos pirmadienį tik, kai neatidėliotinai būtinos, skubios . . .

Grįžau vėl tais pačiais laiptais ir vėl čia sutikau žmonių ir šviečiančių džiaugsmu, ir apsiašarojusių. Ne, dar tu nenugalėta, priešlaikinė žmonių mirtis! Dar žmonės miršta, ir dažnai—labai jauni. Ir todėl sunki gydytojo dalia, kol jų ligoninių PAGRINDINIAME PRIIMAJAME stovi ligonių LIKIMAS, vienoje rankoje laikantis gėles, o kitoje—juodą kaspiną su užrašu : Tebus jums lengva Lietuvos žemelė . . .

Ir todėl labai reikalingi jiems patys geriausi linkėjimai . . . Kiekvienas juos kitaip surašys ir savaip pasakys, o mes:

Brangus drauge, Petrai Norkūnai,

Nuoširdžiausiai linkime tau daug stiprios sveikatos, ilgų gyvenimo metų, pasišventimo kovoje su mirtimi. Mūsų gyvenimui esi labai reikalingas. Ir toks visuotinas pripažinimas tegu Tavo padangėje šviečia pačia ryškiausia ir gražiausia žvaigžde .

Būk laimingas ir žinoki, kad su tavim ir mes laimingesni . **Pranas Karlonas**

BIRUTĖ BALTRUŠAITYTĖ

Nuo tavo debesų naktį — tamsu,
dieną — šviesu.
Kol dar esu ir nešioju
visų mylimųjų kapus savyje,
Lietuva, leiski apglėbti geltonai
pražydusią liepą,
glauski gluosnio šakom —
rankom šiltom,
naktie, nusileidus į Lietuvą:
kad lietum ir lietum iš aukso qsočio
palaimintą lietų, kad javas derėtų,
kad užstalėj duona ir vaisiais kvepėtų. . .
Saulė teka — bučiuoju motinos kapą,
netikiu, kad ji numirė, ne. . .
Po žalia Lietuvos žeme
visi amžini — visus vardais vadini. . .
Vėlei raustančią vyšnią ragauju,
esu tavo saujoje, Lietuva,
saugoma. Pavargsiu — nupraus mane
lietūs,
pailsėsiu po žydinčiom liepom. . .

SUKAKTIS GRUODŽIO 16 D. **K. Mikalauskas**

OBELYNĖS SPALVOS

Vienų medžių lapai dar žaliuoja sodria žaluma, kitų jau pageltę, parudę, paraudonavę. Tebežydi astros ir kitos gėlės. Visas vaivorykštės spalvas pamato vėlyvo rudens dienomis į Obelynę atvykę lankytojai.

Artėjant profesoriaus Tado Ivanausko (1882-1971) gimimo šimtosioms metinėms, į šią sodybą kairiajame Nemuno krante netoli Kauno atvažiuoja daug žmonių iš visų Lietuvos kampelių.

"Obelynė—paminklas žmogui, tiek daug padariusiam Lietuvos mokslo išvystymui liaudies švietimui, gamtos grožio išsaugojimui"—įrašė svečių knygoje vienas lankytojų.

Tą paminklą statė pats profesorius, Obelynėje praleidęs daug gyvenimo metų, sodinęs, puoselėjęs, prižiūrėjęs medžius, krūmus ir gėles. Jo išsaugojimu ateities kartoms rūpinasi Lietuvos žemės ūkio akademijos dėstytojai ir studentai, Kauno rajono kraštotyrininkai. Obelynė įrašyta į rajono istorijos paminklų sąrašą, name, kur gyveno Tadas Ivanauskas, įrengtas memorialinis muziejus.

• • •

Mokslus ėjęs Varšuvoje, Peterburge, Paryžiuje, beveik dešimt metų dirbęs Rusijos imperijos sostinėje, Tadas Ivanauskas 1918 metais su žmona Hanorata atvyko į Lietuvą, apsigyveno Musteikos kaime, įsteigė pirmąją lietuvišką mokyklą to krašto dzūkų vaikams . . .

Daug ką Lietuvoje jis darė pirmą kartą: jo iniciatyva Kaune įsteigta Gamtos tyrimo stotis, įkurti Zoologijos muziejus ir Zoologijos sodas, Žuvinto rezervatas. Jis buvo pirmasis Kauno universiteto Zoologijos ir lyginamosios anatomijos katedros vadovas, su aukštąja mokykla nesiskyręs iki gyvenimo pabaigos. Obelynėje įsteigė pirmąją Lietuvoje švelniakailių žvėrelių fermą.

Atkūrus Tarybų valdžią, Tadui Ivanauskui suteiktas biologijos Mokslų Akademijos tikruoju nariu. Įžymus gamtininkas buvo tarp Biologijos instituto organizatorių, pirmuoju jo direktoriumi.

Tadas Ivanauskas daug keliavo.

Dar prieš pirmąjį pasaulinį karą lankėsi Kolos pusiasalyje, Norvegijoje, Šiaurės jūrų salose. Surengė mokslines ekspedicijas į Istriją Adrijos pusiasalyje, į Vilsandžio salą Estijoje. Brazilijoje medžiojo krokodilus, paukščius, jo iš tos šalies pargabenti eksponatai ir dabar saugomi Kauno zoologijos muziejuje, pavadintas T. Ivanausko vardu. Vandens ir pelkių paukščių gyvenimą stebėjo, laukinių žąsų kiaušinius rinko Volgos žemupyje. Keliavo po Kaukazą, Vidurinę Aziją. Sulaukęs 80 metų, nepabūgo tolimo kelio—Sibiro šiaurėje, Obės žemupyje, stebėjo tundros fauną ir florą, į Lietuvą, kaip ir iš kitų kelionių, parvežė įdomių eksponatų.

Memorialinio muziejaus ekspozicijoje atsispindi įvairiapusiška Tado Ivanausko veikla. Lankytojus čia sutinka profesoriaus duktė Eleonora Baltuškevičienė, kuri aprodo kambarius, papasakoja, iš kur atsiradęs vienas ar kitas eksponatas. Ir knygas: "Gamtos paminklai pas mus ir kitur", "Mūsų paukščiai ir mokykla", "Trys mėnesiai Brazilijoje", "Pasaulio paukščiai", "Gamtininko užrašai" ir kitas. Tadas Ivanauskas parašė 37 knygas ir brošiūras, įvairiuose periodiniuose leidiniuose paskelbta apie 700 jo mokslinių ir mokslo populiarinimo straipsnių.

• • •

Pirmuosius medžius Obelynėje Tadas Ivanauskas pasodino daugiau kaip prieš 60 metų, tik nupirkęs išsimokėtinai dvaro dykvietės sklypą. Jo įžvalgi akis čia rado puikią vietą sodo ir parko kūrimui—apsupta miškų, nuolaidi pietų pusėn ji tiko iš tolimų kraštų atvežtų augalų auginimui. Medžius, krūmus, gėles čia sodino ne tik profesorius—jam talkino Kauno aukštųjų mokyklų studentai, moksleiviai, kiti gamtos bičiuliai.

Obelynėje šiuo metu auga per trijų šimtų rūšių ir formų medžiai bei krūmai. Pradedant egzotiškais, kilusiais iš Amerikos, Azijos ir kitų tolimų kraštų, baigiant visoje Lietuvoje paplitusiais ąžuolais, beržais, liepomis.

Profesorius sodinukų ir sėklų gaudavo iš tolimiausių kraštų, kruopščiai prižiūrėdavo jaunus augalus. Daug nuveikė, kad šie "ateiviai" augtų ne tik Obelynėje—sodininkams, miškininkams, visiems gamtos bičiuliams dovanodavo daug sėklų ir sodinukų, nuoširdžiai patardavo, kaip medelius ar krūmus auginti ir prižiūrėti.

Domėjimasis egzotika neužgožė jo meilės gimtinės gamtai. Obelynę profesorius apsodino eglių alėja—kaip jo gimtojoje Lobiodkoje (dabar—Baltarusijos TSR, Gardino sritis). Žaliuoja liepa, užauginta iš šakelės, kurią Tadas Ivanauskas atsivežė iš Lebiodkos ir įskipeijo į miško liepaitę. Iš Marcinkonių atsivežtam kadagiui irgi rado garbingą vietą. Ne kartą yra rašęs ir sakęs, kad jo mylimiausi medžiai—pušys, liepos, kadagiai. Mėgo ir alyvas, kurių daug pasodinta Obelynėje. Alyvos auga ir prie jo kapo Tabariškių kaimo kapinaitėse.

Obelynė—antroji profesoriaus Tado Ivanausko tėviškė, kurią jis mylėjo, puoselėjo ir puošė. Ji brangi visiems, kas myli gimtąjį kraštą, nuostabią jo gamtą. Jaunos rankos rūpinosi, kad neišblėstų jos spalvų ryškumas, kad Obelynė visada žaliuotu ir žydėtų.

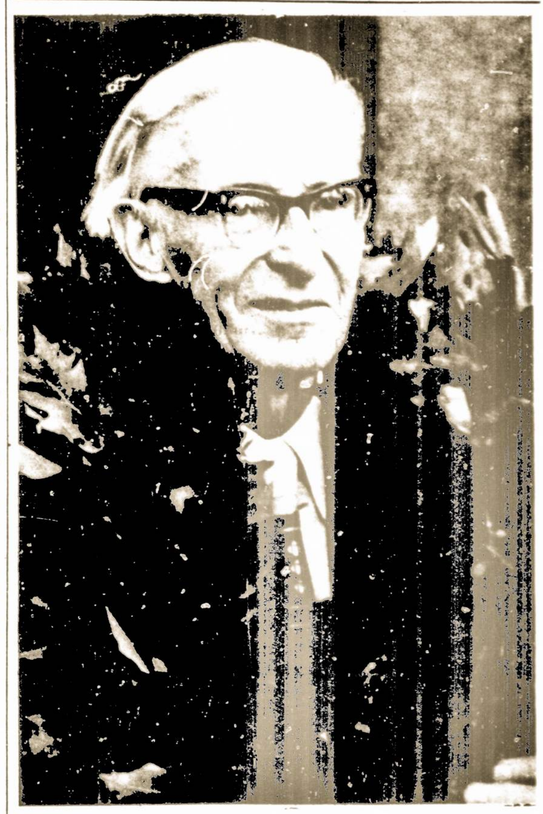

Nuotraukoje: **Po jubiliejinio koncerto varpininkas Viktoras Kuprevičius.**

Daugiau kaip septynis tūkstančius varpų muzikos koncertų kauniečiams ir miesto svečiams surengė kompozitorius Viktoras Kuprevičius. Varpų muzika lydi miesto darbo žmones valstyvbinių švenčių ir manifestacijų metu. Varpų muzikos koncertų jau klausėsi apie 10 milijonų žmonių.

V. Kuprevičiaus repertuare—daugiau kaip 500 kūrinių. Tai ir XVII-XVIII a. polifoninė, Vakarų klasikinė ir romantinė muzika, rusų, tarybinių autorių kūriniai. Populiarios klausytojų tarpe pasaulio tautų liaudies dainos. Jų oranžuotes paruošė ir nemaža savo kūrinių varpams paskyrė V. Kuprevičius ir jo sūnus kompozitorius Giedrius.

Pažymint varpų muzikos koncertų ketvirtį amžiaus įvyko muzikos šventė. Jubiliejiniame koncerte be V. Kuprevičiaus dalyvavo Kauno valstybinis choras, muzikinio teatro ir J. Gruodžio aukštesniosios muzikos mokyklos solistai ir muzikantai.

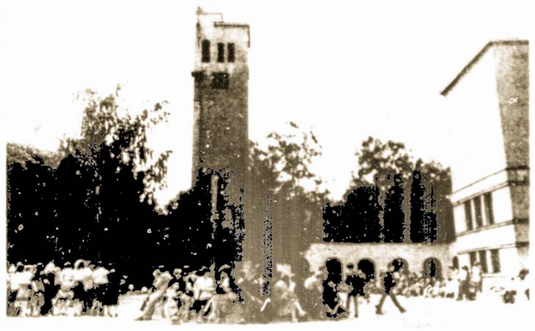

Nuotraukoje: **Į jubiliejinį koncertą susirinko šimtai klausytojų.** K. Jurelės nuotraukos

KANADOS ŽINIOS

Ir jų sąžinė atbunda

J. YLA

Nuklinės katastrofos pavojus išjudina ir aukštosios dvasiškijos sąžinę. Štai ką sako Tom Harpur, Toronto Star religinis korespondentas. :

"Du vadovaujantys Kanados bažnytininkai sako, kad jie pilnai sutinka su JAV Romos Katalikų vyskupo teigimu, kad bet koks krikščionio dalyvavimas nuklinių ginklų gamyboj ar valdyme veda ji į aštrią moralinę krizę".

Most Rev. Ted Scot, Anglikonų Bažnyčios primatas Kanadoje, sako, kad krikščionims, kurie dalyvauja ginklų gamyboje ar tarnauja ginkluotose jėgose, iškyla nuolatos auganti etiška problema, kurią bažnyčiai teks greitai išrišti.

Scot asmeniškai yra priešingas leisti amerikiečiams išbandyti Kanadoje amerikiečių "Cruise" raketas.

Rt. Rev. Clark Macdonald, naujas United Church moderatorius, sutinka, kad krikščioniui dalyvavimas ginklų gamybos industrijoj ar ginkluotose jėgose sudaro jam "sąžinės agoniją".

Kanados katalikų vyskupai laiške vyriausybei ragino Kanadą laisva nuo nuklinių ginklų zona. Jie taipgi ragino vyriausybę, kad būtų sulaikytas nuklinių ginklų komponentų gaminimas Kanadoje.

Visą Kanadą apima judėjimas prieš nuklinių komponentų gamybą Kanadoje, o ypatingai prieš amerikiečių užmojį pravesti "Cruise" raketų bandymus Kanadoje. Šiame judėjime dalyvauja ir tikintieji. Žemesni dvasiškiai tokiuose išstojimuose sako kalbas.

Spalio 31 d. Ottawoje demonstracijoje dalyvavo 15,000 žmonių. Kalbėtojų tarpe buvo United Church moderatorius Clark Macdonald. Tokios demonstracijos įvyko Toronte, Winnipege ir kituose miestuose.

Municipaliniuose rinkimuose po visą Kanadą balote buvo klausimas, ar kanadiečiai pritaria nukliniam ginklavimuisi, ar priešingi.

Ginklavimosi šalininkai bando gudrauti. Jie teigia, kad tiktai nukliniai ginklai gali išgelbėti nuo komunizmo. Bet ir jiems darosi vis sunkiau propaguoti savo idėjas. Štai ką rašo Toronto Star bendradarbė, katalikų bendruomenės narė, Sister Mary Jo Leddy :

"Tikrumoje, demokratijai ir komunizmui vienodas pavojus vidujiniai ir išlaukiniai. Kas liečia Vakarų pasaulį, nuklinis ginklavimasis vykdomas todėl, kad militarinio—industrinio komplekso diktatoriniai imperatyvai diktuoja."

Ji sako, kad žmonės iš tolo kontroliuojami, jiems sistematiškai neleidžiama pasisakyti savo ateities reikalu.

Akivaizdoi tokios nuolatos augančios visuomenės opozicijos, būtų tikrai diktatoriška, jeigu Kanados valdžia sutiktų leisti amerikiečiams naudotis Kanados teritorija nuklinių raketų išbandymui.

Montreal, Quebec

Mirė trys tautiečiai

Spalio 28 d. mirė senosios kartos tautietis—Juozas Patapas, sulaukęs 80 metų amžiaus. Liko liūdinti žmona—Mary Kuklerytė, sūnus, marti ir du anūkėliai, daug giminių ir draugų. Velionis kilęs iš Lietuvos Būdviečio kaimo, Keturvalakių valsčiaus, Vilkaviškio apskrities. Šermenyse atsilankė ir į kapus palydėjo gražus būrys tautiečių. Po palydų visi buvo pakviesti pietums.

Spalio 28 d. mirė Benediktas Jasinevičius, peržengęs 86 m. amžiaus. Čia jo artimiausi giminės, sako, buvo Milakniai.

Lapkričio 1 d., Montreal General ligoninėje mirė Viktoras Šlekys, sulaukęs vos 63 metų amžiaus. Paliko liūdinčią žmoną—Angelą Teresevičiūtę, sūnų, sesutę, brolį, daug brolvaikių ir seserėčių.

Į šermenis ir į amžiną poilsio vietą palaidoti susirinko daug žmonių, kurie po palaidojimui buvo pakviesti pietums.

Mirusiųjų šeimoms, giminėms ir artimiesiems gili užuojauta, o mirusiems amžina ramybė.

Susirgusi

Rašant šiuos žodžius, senutė Ona Vilimienė susirgusi, randasi Verdun General ligoninėje. **P.**

Nuotraukoje: **Jauniausia Puškorių atžala—Marius irgi bando savo jėgas.** M. Baranausko nuotrauka

Liaudies buities muziejus Kolūkyje

Daugelis žino, kad prie Kauno marių, Rumšiškėse yra įkurtas didelis liaudies buities muziejus po atviru dangumi. Čia susipažinti su senąja mūsų tautos buitimi važiuoja iš visos Lietuvos, Tarybų Sąjungos, užsienio. Bet turbūt daug mažiau žmonių yra girdėję apie liaudies buities muziejų, kurį savo jėgomis įsteigė "Dainavos" kolūkis. Todėl šiandien ir norime apie jį papasakoti.

Važiuodami Kauno-Kapsuko keliu pasieksime Skriaudžius.

Dabar ši miela akiai gyvenvietė—"Dainavos" kolūkio centras. Šiame kolūkyje jau penkioliktus metus visuomeniniais pagrindais gyvuoja liaudies buities muziejus, už kurį ir vietiniai ir atvažiuojantys žmonės nuoširdų "ačiū" taria Stepono ir Marijos Jarošų šeimai. Tai jie buvo didžiausi muziejaus kūrimo entuziastai, daugiausiai tam įdėjo triūso.

— Mūsų ūkyje,—pasakojo Marija Jarošienė,—jau nuo seno buvo daug darbščių žmonių, Morta Laurinaitienė, Anelė Duobienė, Genovaitė Rutkienė ir daugelis kitų. Jų darbai buvo nuolat eksponuojami įvairiose parodose. Vieną sykį paroda buvo mūsų ūkyje. Atvykę dailininkai V. Motūza ir P. Gudynas davė mintį sukurti liaudies muziejų. Jų mintis išsipildė. Su vyru ėjome per kaimą ir rinkome iš žmonių eksponatus. Žmonės davė noriai, ir galima jiems nuoširdžiai padėkoti. Jų darbai ir šiandien ya muziejuje. Mano nuomone, šitas muziejus duoda daug naudos ne tik mūsų ūkiui, mūsų apylinkės žmonėms. Čia važiuoja iš visos respublikos, iš visų gamyklų, mokyklų, įstaigų. Labai daug semiasi žinių mokiniai, nes jie yra nematę tokių daiktų, kaip paprasčiausios klumpės.

Be buities muziejaus, kuriame yra apie 700 eksponatų (čia yra garsaus šio krašto kanklininko Puskunigio kanklės, liaudies meistrų audiniai, mezginiai, drožiniai, pinigų kolekcijos, apyvokos reikmenys ir taip toliau. Dainaviečiai turi įsirengę suvalkietišką sodybą, kuri susideda iš trijų pastatų : XVIII a. stubutės, klėtelės ir kalvės. Stubutėje surinkti XVIII amžiaus buities daiktai, pradedant paprasčiausiu apyvokos reikmeniu ir baigiant audimo staklėmis. Klėtelėje vargingo valstiečio rakandai, o kalvėje eksponuojami kalvės įrankiai.

Jau turėjom buities muziejų,—tęsė pasakojimą M. Jarošienė,—kilo mintis—pastatyti mums suvalkietišką sodybą. Šiai minčiai pritarė visi kolūkiečiai, ūkio vadovas, apylinkės taryba. Suradom tinkamą vietą ir pradėjom rėsti rąstą prie rąsto.

Dabar ši suvalkietiška sodyba—tikras buities muziejaus papuošalas. Bet turbūt ne mažiau svarbu, kad šiame kolūkyje gyva liaudies tradicijų dvasia. Prie buities muziejaus yra įkurtas buities klubas. Į klubą priimami visi norintys. Čia yra pirmų klasių mokiniai ir aštuoniasdešimt penkerių metų seneliai. Šiame klube numatę ruošti daug vakaronių.

Buities klube susirenkam kartą į savaitę. Atsineša kiekviena moteris, vyras ką nors dirbti. Mezga, siuva, drožia. Vienu žodžiu, dirba žmogus savo mėgstamą darbą, kuris jam labiausiai patinka. Tie darbai dažniausia lieka muziejuje. Per vakarones dainuojam, ir šokam, ir mįslas menam.

Todėl ir nenuostabu, kad ir jaunieji, ir pagyvenę dainaviečiai taip pamėgo savąjį buities muziejų, noriai čia lankosi, atvykusiems mielai viską aprodo. Atvykusieji, savo ruožtu, pasidžiaugę liaudies tradicijų puoselėtojų triūsu, padėkos žodžius surašo į atsiliepimų knygas, kurių čia per penkiolika metų susirinko nemaža šūsnis. Čia lankėsi ir garsūs Lietuvos rašytojai ir dailininkai, darbininkai ir kolūkiečiai, svečiavosi užsieniečiai.

Neįmanoma pacituoti visų atsiliepimų, tačiau vieną norėtume.

"Šiandiena, praleista Suvalkijoje, ypatingai įdomi, pradedant Mykolaičio Putino muziejumi ir baigiant "Dainavos" kolūkyje. Dėkojame visiems" . . .—užrašė knygoje JAV gyvenanti mūsų tautietė Ieva Mizarienė.

Kraštotyrinę darbo svarbą, kurią šiame krašte puoselėjo Steponas Jarošas, gerai suvokia ir jo darbų tęsėja Marija Jarošienė.

— Kraštotyrinis darbas yra reikalingas ateičiai,—sakė M. Jarošienė,—kad surinkti lobiai, turtai, bylotų apie praeitį, kad turėtų ką pasižiūrėti mūsų vaikai, anūkai ir kad jie nepamirštų mūsų senelių darbų, tausotų viską ir gerbtų. **M. Dikas**

KNYGOS BIČIULIŲ KLUBE

Nuotraukoje : **Aktorius Č. Stonys, žurnalistas B. Jauniškis, prof. Č. Kudaba Tolminkiemyje prie Donelaičio muziejaus.**

Vilniuje veikia knygos bičiulių klubas "Mažvydas". Dalyvauja bibliotekininkai, mokytojai, gydytojai, mokslininkai. Klube aptariamos knygos, ruošiamos parodos. Su naujų knygų planais supažindino "Vagos" leidyklos vyr. redaktoriaus pavaduotojas V. Visockas. Prof. dr. V. Zaborskaitė papasakojo, kaip ji ruošė knygas apie eilėraščio meną, Maironio gyvenimą ir kūrybą, doc. A. Vaitiekūnienė—apie savo studiją "Vaižgantas". Su Vilniaus rašytojais plačiau susipažino apsilankius Rašytojų memorialiniame muziejuje, A. Venclovos buvusiame bute, kuriam vadovauja rašytojas J. Mačiulis.

Klubas ruošia ekskursijas į rašytojų gimtines bei jų gyvenimo vietas. Atvykus į Pilotiškių viensėdiją, (Prienų raj.), V. Mykolaičio-Putino tėviškėn, mus sutiko jo brolis Antanas, švenčiantis 80 metų jubiliejų. Memorialiniame muziejuje supažindino su brolio asmeniniais daiktais, papasakojo apie jo jaunystę, literatūrinę veiklą. Paežeriuose (Vilkaviškio raj.) aplankėme V. Kudirkos klėtelę-muziejų. Be V. Kudirkos, čia eksponuojami jo gimtinės kaimynai rašytojai A. Krikščiukaitis-Aišbė ir brooklinietis A. Petrika. Šiuo muzieju rūpinasi mokytojas S. Ankevičius, didelis kraštotyros mylėtojas. Tolminkiemyje Donelaičio muziejaus rūsyje aplankėme jo kapą, padėjome gėlių, o muziejuje aktorius Č. Stonys skaitė ištraukas iš Donelaičio "Metų". Vadovavo ekskursijai prof. Č. Kudaba.

V. Krėvės 100-siems skirtoje ekskursijoje, aplankėme Subartonyse jo memorialinį muziejų, kuriame apie klasiką atsiminimus papasakojo jo seserėčia V. Kiselienė. Sustojome prie V. Krėvės aprašyto Gilšės ežero, Šarūno kalno, Merkinėje aplankėme muziejų, kuriame nemažai vietos skirta klasikui bei "Laisvės" redaktoriui, rašytojui R. Mizarai. Grįždami namo, užsukome į Savilionis, kur ant vaizdingo piliakalnio palaidotas R. Mizara, pagerbėme jo atminimą gėlėmis.

Bronius Jauniškis

Į tradicinę Dzūkų mugę Alytuje suvažiavo tūkstančiai žmonių. Svečius linksmino kaimyninių rajonų kaimo kapelos, Alytaus eksperimentinio namų statybos kombinato dainų ir šokių ansamblis, Varėnos kultūros namų moterų etnografinis ansamblis.

Nuotraukoje: **Šoka Alytaus eksperimentinio namų statybos kombinato dainų ir šokių ansamblis.**

V. Brajo nuotrauka

PAS S. RIAUBĄ

Labiausiai iš susitikimų Žemaitijoje įsiminė Stanislavas Riauba. Tai nedidelio ūgio, apžilintas, aukštai pakeltais ir suveltais plaukais žmogus. Kai su juo sveikinausi, atrodė, kad ji jau regėjęs, sutikęs, bet taip tik atrodė. Tokie, į kitų labai nepanašūs bruožai, žmogų arba išaukština, arba nupeikia. O Stanislavas Riauba į daugumą nepanašus ne tik savo veido bruožais, bet ir gyvenimu, ir net sau užsidirbama duona.

— Ne, ne, tėvo neprisimenu. Per langą iššoka. Tu, žmogau, supranti, ką reiškia "per langą iššoko"? Pasitaiko, kad ir dabar šitaip iššoka ir vaikams reikia augti be tėvo. Gi mano motina mirė anksti. Tai apie keturiasdešimt metų aš buvau vergas,—įdomiai, žemaitiškai ir atvirai pasakojo nedidelis, kažkodėl man miškinį primenantis žmogus.

O iš tikrųjų! Atrodo, kad šis sugretinimas su miškiniu labiausiai taiklus. Tai personažas iš pasakų, išlikęs atmintyje nuo vaikystės ir todėl dabar man aiškiau, kodėl pasirodė, kad mudu su Stanislovu Riauba matėmės, kalbėjomės, vienas antrą pažįstame.

— Kaip suprast, na, kad 40 metų vergas?—klausiau įdomų žmogų, o iš visų kampų žvelgė išdrožti žvėrys, karaliai, paukščiai, dievai, angelai, velniai . . . Didelis namas pilnas ir kartu labai tuščias: gyveno Stanislovas Riauba vienas. Bent mums taip atrodo, o jis—kas žino?—gal to neįtaria, gal kiekvienas jam jo kūrinys yra visa karalystė.

Norėjau būti originalus, būti, kaip sako—Žinau, ką darau—, ir man atrodė, jog neapsiriksiu pasakęs, jog kelią į liaudies meistrus jis pradėjo nuo kažkokiu raižinėliu papuoštos lazdos. Nežinau, kur dar Lietuvoje yra taip gausiai ir taip puikiai, lyriškai, skruopulingai išpjaustomos lazdos, kaip Žemaitijoje. Stanislovas Riauba atsiliepė.

— Ne, taip nebuvo. Firmiausiai išpjausčiau žvėrelius, mažus paukštelius. Tuomet turėjau 16 metų. Je, je, šešiolikos metų buvau.

Kuo ne miškinis, vėl dingtelėjo. Geras, nuostabus paukščių ir žvėrių draugas! O paskui iš kitų ir jo paties sužinojau: taip, ten, miškuose ir laukuose vienatvėje jis pažino sielos laisvę. Ir tas jo pasakymas, kad keturiasdešimt metų vergavo, matyt, reiškia nedaugiau, kad reikėjo dirbt ūkio darbus—piemenauti, bernauti, žodžiu, būti atitrauktam nuo medžio, iš kurio gavo ir į žmones išleido įvairių įvairiausių būtybių.

— Paskui, kaip dėdė mirė,—palikau savistovus,—lyg ir nusidžiaugė mano pašnekovas.

Ir dabar jau klausiau, kokios aplinkybės—ar žino jis jas—jį padarė ir išgarsino, kaip liaudies menininką. Štai ką jis mums pasakė:

S. Riauba:

— Taip yra. Aš turėjau užsigrūdinimą. Galvojau, juk viską padaro žmogus—ir paveikslą nutapo ir kitą darbą atlieka . . . Tai kodėl aš negaliu? Juk ir aš žmogus, o ne koks nelabasis. Tai pasiryžiau ir dirbau. Vieną išdrožiu. Žiūriu, kad nenusisekė, bet aš jau matau klaidą, žinau ko trūksta. Reiškia, pats darbas moko. Antrą išdrožiu—irgi kažko trūksta, dar klaida. Tada drožiu trečią, ketvirtą, penktą kartą, iki tol, kol atitinka sumanymą, iki korekt! Aš būtinai turiu padirbti, o anam vieną, kitą kartą nepasisekus pradingsta ūpas. Numoja ranka ir darbą meta į šalį. O aš—ne.

— Neužsispyrę žmonės menininkais nebūna, taip? Menininkas turi būti užsispyręs,—stengiausi pasiaiškinti.

— Menininką sunku ir išmokyti. Aš norėjau savo pusbrolį išmokyti. Anas greitai atsisakė.Ne, sako, geriau, sako, aš ubagas esu, bet to darbo nedirbsiu,—atsiliepė S. Riauba.

— Bet man pasakojo, kad kai ką ir išmokėte, pavyzdžiui, savo kaimynus Jonušas—dalinausi savo žiniomis.

— Ir dabar 14 metų vaikelis pas mane mokosi.—Artūras Jonauskis. Kai tik pareina iš mokyklos, tai jau ir bruzda.

— Dirba?—panorau išsiaiškinti žodį "bruzda".

— Aš, žinoma, paaiškinu, parodau, padedu—tęsė pasakojimą S. Riauba—Jau įeina į supratimą. Nusimato, kad iš jo išeis meistras. Buvo ir kitas toks vaikelis iš Vineikių pakraščio, toks Ožkutis. Aš anam pasakiau, geriau sakau, imkis kitos profesijos, sakau, iš taves meistro nebus. Nepritinka nageliai. O šitas, je, greitas, gabus vaikelis . . .

Atpažinsi iš ko žemaitį? Teigiama, kad iš užsispyrimo. Tačiau žemaitį Stanislovą Riaubą pirmiausia atpažinau iš jo sodrios, gražios, vaizdingos šnekos.

Mane beje sudomino ir Stanislovo Riaubos drožinių meninės vertės pripažinimo istorija. Žmogus statulėles dovanojo bet kam, jie šventaisiais ateidavo į koplytstulpius, parimdavo rūpintėjėliais, išdykaudavo aitvarais ir kipšiukais, jo drožiniai keliavo per žmonių rankas, ir visi jie buvo tik gražiais keisto žmogaus darbais. Praėjo dešimtmečiai, kol va . . . Žmogau, pasakė jam, juk tai menas, gražus, didelis, nepakartojamas menas. Ir darbai tavo—tai mūsų žmonių gyvenimas. Tu, Stanislovai Riauba, vertas, kad apie tave rašytų ir kalbėtų. Tu—menininkas.

Prisiminęs ta malonų susitikimą Stanislovas Riauba sako:

— Mane Kancedikas kaip Kolumbas Ameriką atrodo.—Tą jis ištarė lyg su pašaipėle, pamojuodamas jumoru, tačiau šituose jo žodžiuose man girdėjosi toji tiesa, kad iš tikrųjų, ir dideli daiktai ne visuomet greitai pamatomi. Neveltui po Kolumbo atplaukę į Ameriką stebėjosi: o! kokia ji didelė, ir kaip ilgai apie ją nieko nežinota . . .

Dabar vėlus ruduo—nedarbymetė arba labai maža darbymetė. Kada tokios šiltos, gražios, pilnos gyvybės dienos, Stanislovas Riauba nemėgsta drožti. Save jis atiduoda gamtai—miškams, laukams. Jis eina ir eina, kaip gerasis miškinis, ir aštuntą dešimtmetį nešiojančios po kojos nepavargsta.

Bet—ak!—jau pavargo. Jau nėra jo gyvųjų tarpe ir labai liūdna atsisveikinti: Sudie . . . **Pranas Karlonas**

MIRUS

Antanui Bimbai

Reiškiu gilią užuojautą jo žmonai Ilsei, "Laisvės" štabui, visiems artimiesiems Lietuvoje ir visur kitur.

Netekome brangaus žmogaus.

MYKOLAS ARISONAS
Fairfield, Conn.

SHALLOTTE, NO. CAROLINA

Mirus

Charles A. Tamlyn [Tamulinas]

Reiškiame gilią užuojautą jo žmonai Beryl, vaikams Charles, Martin, Susan ir Nancy, taipgi jo sesutei Ievai Mizarienei ir visiems kitiems giminėms bei draugams.

A. ir W. Yuskovic
A. ir J. Katinas
Nellie ir Paul Venta
E. ir N. Shumbris
Helen Esker-Jeskevičiūtė
Anne Yakstis
Alex Mitchell
Olga Margos
Kazimieras Meškėnas
Bill Malin
Amelia Young
Ilsė Bimba
Nastė Buknienė
Ona Babarskienė
Juozas Lugauskas
Mildred Stensler
Victor Becker
Aldona DeVetsco

Walter & Bronė Keršuliai

SHALLOTTE, NO. CAROLINA

Mirus

Charles A. Tamlyn [Tamulinas]

Reiškiu gilią užuojautą jo žmonai Beryl, vaikams Charles, Martin, Nancy ir Susan ir jos vyrui Michael, taipgi sesutei Ievai Mizarienei ir visiems kitiems giminėms bei draugams.

SOPHIA STASIUKAITIENĖ
Fairview, N. J.

SHALLOTTE, NO. CAROLINA

Mirus

Charles A. Tamlyn [Tamulinas]

Reiškiame gilią užuojautą jo žmonai Beryl, vaikams Charles, Martin, Nancy ir Susan ir jos vyrui Michael; taipgi sesutei Ievai Mizarienei ir visiems artimiesiems.

FRANK BRAZINSKI ir Šeima
Amityville, N. Y.

RICHMOND HILL, N. Y.

Mirus

Antanui Bimbai

reiškiu nuoširdžią užuojautą jo žmonai Ilsei, visiems giminėms ir draugams.

ELZBIETA KASMOČIENĖ
Huntington, N. Y.

RICHMOND HILL, N. Y.

Mirus

Antanui Bimbai

Reiškiame nuoširdžią užuojautą jo žmonai Ilsei, giminėms ir draugams.

BRONIUS ir KOTRYNA SIMONAVIČIUS
Providence, R. I.

HUDSON, MASS.

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Anna B. Urban

Mirė 1979 m. lapkričio 17 d.

Jau praėjo treji metai kaip mūsų mylima žmona ir motina paliko vyrą Charles ir dukras Louise B. Holthaus, Anne Perreault ir Ellen B. McClennan.

Mūsų mielos mamytės ir žmonos niekad nepamiršime.

CHARLES K. URBAN—vyras

MIAMI, FLA.

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Charles Tamošiūnas

Mirė 1980 m. lapkričio 22 d.

Jau praslinko dvieji liūdesio metai, kai mano mylimas vyras iš mūsų pasaulio visiems laikams atsiskyrė. Aš visada su gailesčiu prisimenu tą skaudų persiskyrimą ir niekad nepamiršiu, kol mano širdis plaks.

Liūdinti žmona—NELLIE

Jaunimo teatras Vilniuje įsteigtas beveik prieš du dešimtmečius. Dabar teatras gavo puikius rūmus Vilniaus senamiestyje. XVI-XIX amžiaus architektūros ansamblis rekonstruotas ir pritaikytas šiandieniniam teatrui.

Nuotraukoje: **Teatro fojė.** V. Gulevičiaus nuotrauka

Tarybų Lietuvos naujienos

[PRANEŠA MIESTŲ IR RAJONŲ LAIKRAŠČIAI]

Į 85 šalis

Lietuviški grąžtai dabar naudojami 85 pasaulio šalių įmonėse, rašo "Vakarinės naujienos" Vilniaus grąžtų gamyklos 25-mečio proga. Vilniečių pagamintus įrankius importuoja ne tik socialistinės ir besivystančios šalys, bet ir tokios industrinės kapitalistinės valstybės, kaip Anglija, Prancūzija, Vakarų Vokietija. Švedija, Japonija.

Gamyklos kolektyvas, kurį sudaro beveik du tūkstančiai žmonių, daug kartų yra tapęs sąjunginio socialistinio lenktyniavimo nugalėtoju. Šiemet jis jau pagamino viršplaninių įrankių daugiau kaip už 200 tūkstančių rublių.

Baldžių įnašas

Panevėžiečiai pirmieji šalyje ėmė gaminti baldų komplektus specialiems kabinetams—biologijos, fizikos chemijos ir kt. Apie tai pasakojama TSRS Liaudies ūkio pasiekimų parodoje, atidarytoje liaudies švietimo jubiliejinėje ekspozicijoje.

Specializuoto mokyklinių baldų fabriko produkcija, primena "Panevėžio tiesa", yra susilaukusi gerų atsiliepimų Maskvos, Brno, Leipsigo tarptautinėse parodose bei mugėse. Šiuos baldus perka daugelis šalių įvairiuose žemynuose.

Žemdirbiai pietauja valgyklose

Vieną surenkamąjį alytiškį namą "Vienybės" kolūkio valdyba nutarė skirti valgyklai. Jis atitinkamai pertvarkytas, pastatyti šaldytuvai. Čia vienu metu pietauja 25 žmonės.

Kelmės rajono ūkiuose, praneša "Komunistinis žodis", dabar veikia 23 valgyklos. Jų paslaugomis iš karto gali pasinaudoti daugiau kaip tūkstantis žmonių.

Nors ir nedidelė

Apie pusę šimto kelialapių į šalies bei respublikos kurortus kasmet gauna Utenos elektros tinklų darbuotojai. Ši palyginti nedidelė įmonė taip pat randa nemažai papildomų galimybių vasaros poilsiui organizuoti.

Dubingiuose ir Baltijos pajūryje įmonės poilsio namuose šią vasarą ilsėjosi per 120 darbuotojų šeimų. Ateinančiais metais, informuoja "Lenino keliu", po 20 žmonių vienu metu galės patogiai ilsėtis ir prie Galono ežero, kur savo jėgomis rekonstruoti poilsio namai.

Sniečkuje vėl įkurtuvės

Ignalinos "Nauja vaga" praneša, kad naujųjų mokslo metų išvakarėse Sniečkuje atvėrė duris puošni, erdvi antroji vidurinė mokykla.

Pirmojoje vidurinėje mokykloje, kuri buvo atidaryta prieš keletą metų, dabar mokosi apie 1,900 moksleivių. Mažiesiems pastatyti vaikų lopšeliai-darželiai. Erdviomis patalpomis aprūpinta vaikų muzikos mokykla.

Kaimas virsta miesteliu

Kivyliuose, informuoja Akmenės "Vienybė", per pastaruosius tris penkmečius išaugo apie 500 naujų namų. Juose įsikūrė kolūkiečiai, persikėlę iš vienkiemių. Pernai pastatytas visuomeninis centras. Jame—kolūkio valdyba, apylinkės Taryba, ryšių skyrius, biblioteka, kultūros namai, valgykla. Baigiama projektuoti aštuonmetė mokykla ir vaikų darželis, beveik trigubai bus išplėsta 50 vietų valgykla.

Gyvenvietėje daug želdinių, yra vandentiekis, kanalizacija. Namai dujofikuoti, į daugelį įvestas telefonas, asfaltuotos gatvės. Tvarkomas senas parkas. Užtvenkus Agluoną, išsiliejo 80 hektarų tvenkinys.

Gamybininkams padedant

Gražiame Šilutės miesto pakraštyje, kurį juosia Šyšos vaga ir įlanka, įrengta didelė prieplauka, sukurta jaunųjų irkluotojų bazė. Šalia prieplaukos įsikūrusiame jūreivystės sportiniame techniniame klube šiemet paruošta per pusšimtį mažųjų laivų "kapitonų", o 60 įgijo teisę plaukioti galingesniais—iki 100 arklio jėgų. Klubo pirmininkas P. Krukauskas rašo "Komunistiniame darbe", kad šiai stambiai sporto bazei didelę paramą teikia daugelis rajono ūkių ir organizacijų.

Savo pamainai

Alytiškiai statybininkai naujajame Putinų mikrorajone pastatė penkių aukštų 57-osios vidurinės miesto profesinės technikos mokyklos rūmus. Čia yra patogus bendrabutis, valgykla, stadionas.

Tai pirmoji respublikoje taip gerai įrengta ir tokio plataus profilio jaunųjų statybininkų mokykla, pažymi "Komunistinis rytojus". Mokykloje vienu metu galės mokytis per 800 vaikinų ir merginų.

Džiugios įkurtuvės

Velžio kaime, netoli Pabaltijo paukštininkystės bandymų stoties administracinių rūmų, pastatyta 696 vietų vidurinė mokykla.

Tai antros šiemet įkurtuvės Velžyje, kuriomis labai apsidžiaugė gyventojai, sužinome iš Panevėžio rajono "Tėvynės" laikraščio. Kiek anksčiau buvo atidarytas felčerio-akušerės punktas ir vaistinės kioskas.

Staniūnų eksperimentinis ūkis ne tik finansavo šias statybas, bet ir padėjo panevėčiams statybininkams atiduoti naudoti mokyklą metais anksčiau numatyto laiko.

Parinko A. Petrauskas

Mirė Charles Tamul-Tamulynas

Lapkričio 5 d. Charlotte, No. Carolina ligoninėje mirė 64 m. amžiaus Charles Tamulyn-Tamulynas. Liko žmona Beryl, du sūnūs—Charles ir Martin, dvi dukterys Nancy ir Susan, brolis Juozas Tamulynas ir sesuo Ieva Mizarienė. Buvo pašarvotas Kodžio laidotuvių koplyčioje, Maspeth, N. Y. Velionis buvo gimęs Maspethe. Palaidotas lapkričio 9 d. Karių kapinėse, Long Island, N. Y., po bažnytinių apeigų Viešpaties Atsimainymo parapijos bažnyčioje, Maspeth, N. Y.

Serga

"Laisvės" Bendrovės direktorius K. Benderis pranešė, kad jau trečia savaitė kaip "Laisvės" skaitytojas Jonas Mikaila randasi Coney Island ligoninėje.

Linkime draugui greit sustiprėti.

* * *

Ona Dobilienė, Niujorko Lietuvių Moterų Klubo narė, uoli "Laisvės" skaitytoja ir rėmėja, randasi Wyckoff Heights ligoninėje, Ridgewoode, nuo spalio 30 d. Jos kambarys 522, telefonas 963-6376. Linkime mielai draugei greit grįžti namo sveikai.

SKATINK SAVO ARTIMUOSIUS PRENUMERUOTI "LAISVĘ"

"LAISVĖS" TRADICINIS METINIS

KONCERTAS IR BANKETAS

įvyks sekmadienį, lapkričio 14 d.

Laisvės salėje, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y.

Koncerto pradžia 2 val.

Banketas apie 4 val., [tuoj po koncerto]

Koncertą atliks solistai A. Dupsha [Daukša], Aldona DeVetsco [Klimaitė], Amelia Young [Jeskevičiūtė], E. Brazauskienė, Victor Becker; taip pat vietinis Aido Choras, vadovybėje Mildred Stensler. Koncerto akompanistė bus buvusi Aido Choro vadovė Aldona Anderson [Žilinskaitė].

Auka $10.

Aido Choras vadovaujamas Mildred Stensler

MŪSŲ PADĖKA

Mirus mano mylimam vyrui—Petrui Keršuliui, savo ir šeimos vardu, noriu širdingai padėkoti visiems, kurie atsilankėte į velionio šermenis, palydėjote į amžiną poilsio vietą, kurie pirkote gėles, išreiškėte užuojautą žodžiu ir per spaudą. Dėkoju ir tiems, kurie mano mylimam vyrui sergant, jį aplankėte ir mane paguodete. Visuomet visus prisiminsime su didele padėka.

Žmona—ONA KERŠULIENĖ ir Šeima

BRIEFS

An accumulation of developments, especially events of recent months, suggests that the labor movement may be heading towards an uptrend and a more progressive direction.

* * *

Celebration in honor of
—49 years of USA-USSR diplomatic relations
—65 Anniversary of the October revolution
—For Peace, disarmament, Friendship
takes place in New York in William O'Shea Intermediate School 44 at 100 West 77th Street (at Columbus Ave.). Sponsored by New York Association for American-Soviet Friendship.

* * *

Exhibition **"Art Couples I"** by Rudolf Baranik and May Stevens (Curated by Donald Kuspit) opens in Long Island City, N. Y. October 17 and will be there till December 12. Address is : 4601 21 Street, Long Island City.

* * *

The New York Times, Sunday, October 17, had an interesting article written by Franklin Whitehouse. It says in part :

"Many in the crowd had gathered after a fundraising dinner, not to watch basketball in the College of New Rochelle's gymnasium but to hear about arms buildups, vote buying, military expenditures and subverted democracy.

Their lecturer was Prof. John Kenneth Galbraith, who told them that "the matter most on top of my mind" was the relationship between economic and military power and the "larger democratic process."

The 74-year-old emeritus professor of economics from Harvard, standing at a flower bedecked lectern, began his hourlong lecture with a reference to "the effort of some to command for their own purposes the votes of others." He ended the talk, which drew about 1,000 listeners last Tuesday, with a plea that an "insane" arms race be "brought to a halt."

In between, the evening developed into a generalized examination of the ethical implications of American economics, delivered in the grammatically stylish and sometimes biting style for which Professor Galbraith is noted.

Professor Galbraith, who was President Kennedy's Ambassador to India in the

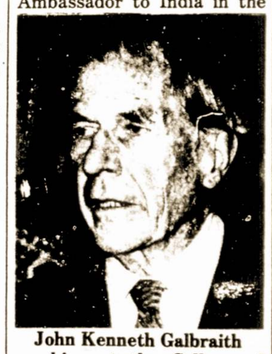

John Kenneth Galbraith speaking at the College of New Rochelle.

early 1960's, was the first speaker in the Charles S. Horgan Memorial Lecture Series, entitled "Ethics in the Modern World : The Lost Consensus." Mr. Horgan, who died in 1980, was a trustee of the college and its legal counsel. No admission was charged.

"The oldest and most general tension in democratic government is between the principal of one person, one vote and the power that money accords to command the votes of others," the tall, gray-haired professor said.

Such vote buying and dispensing of patronage has given way, Professor Galbraith said, to a "new and far deeper tension between democracy and money"—television. The political television commercial, which he described as an "abbreviated horse opera," with its "massive cost, is the latest of the pecuniary assaults on democracy." He mentioned no current candidates in that connection.

Part of the answer, Mr. Galbraith said, are the public financing of Congressional campaigns and the regulation of political action committees.

Delegation of power from voters and legislators to the military and to makers of "modern weaponry," Professor Galbraith asserted, has become a threat. "How much easier to accede to the Pentagon? he asked. "How much better to get along by going along?"

"Death and taxes, one notes, have long been united as the two great certainties of mankind," he said. "We would not dream of surrendering power on taxes, but we do it quite casually in death."

National interest and security, Professor Galbraith said, are often cited by the public figure "who is seeking to protect his bureaucratic turf" as reasons for this delegation. Such a figure believes that "the good citizen and the good legislator should stay away, keep his hands off."

Arms control, he said, "has become the special property of the nuclear theologians, as they have been called. This is a tiny club, greatly committed to the exclusion of the uninitiated."

Professor Galbraith did not identify club members. But, he said of them, "to these experts belong the issues of life and massive death. Here in all respects is the ultimate delegation of the democratic power."

In the aftermath of nuclear war, he said, "the ashes of free enterprise will be indistinguishable from the ashes of communism."

A bilateral nuclear freeze, he said, "is the best starting point in assuming control of the issue of nuclear weapons and nuclear war," and he spoke of new attention being given to civil defense. **Ilse**